

145673

T. C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN NÜFUS COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

145673

Hazırlayan

Müesser AKGÜL

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Selver ÖZÖZEN

Çanakkale-2004

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Müesser AKGÜL' e ait "Bayramiç İlçesi'nin Nüfus Coğrafyası" adlı çalışma, jürimiz tarafından Coğrafya Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan .....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye .....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye .....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye .....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye .....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Bayramiç, Marmara Bölgesi'nde Çanakkale İli'ne bağlı bir ilçedir. İlçe, Biga Yarımadası'nda, güneyden Edremit (Balıkesir) ile Ayvacık, batıdan Ezine, kuzeyden Çanakkale İl Merkezi ve Çan, doğudan Yenice ile sınırlandırılmıştır. İlçe Merkezi, Çanakkale İl Merkezi'nin 75 km güneydoğusunda ve denizden 70 m yükseltide yer alır. İlçe, M. Ö. 2000 yıllarına kadar inen yerleşim tarihine sahiptir.

Bayramiç İlçesi'nde 2000 yılı itibari ile 76 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Toplam alanı 1275 km² olan ilçede, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre toplam nüfus 32314 tür. Bu sayıma göre toplam ilçe nüfusunun yaklaşık % 37 si (11988) ilçe merkezinde, % 63 ü (20326) köylerde yaşamaktadır. 1940 ve 2000 Nüfus Sayımları karşılaştırıldığında, toplam nüfusta 2735 kişilik artış olduğu görülmektedir. Bunun yanında asıl dikkati çeken köylerden ilçe merkezine olan nüfus hareketleridir. 1940 sayım verilerine göre toplam nüfusun % 10 u ilçe merkezinde, % 90 ı köylerde yaşarken, 2000 sayım verilerine göre bu oran ilçe merkezi lehine önemli oranda artmıştır. 1940 yılında 23 olan nüfus yoğunluğu, 2000 de 25 kişidir. Geçen 60 yıllık periyotta nüfus yoğunluğu çok fazla değişmezken, nüfusun kır-kent dağılımında önemli değişiklik olmuştur. İlçe nüfusunun sayım yıllarına göre değişimi incelendiğinde, nüfus artışının düzenli olmadığı görülmektedir. İlçenin 1935 yılındaki nüfus artış hızı, Çanakkale İli ve Türkiye toplam nüfus artış hızından yüksek olduğu halde, 2000 yılında bu rakam bu değerlerin altına düşmüştür.

İlçenin topografyasının nüfus dağılımını etkilediği görülmektedir. İlçenin bazı bölgelerinde kırsal yerleşme sayısı daha fazla ve nüfus daha yoğunken, bazı bölgelerde yerleşmeler daha az ve nüfus daha azdır.

Bayramiç İlçesi, Türkiye’de 1950 li yıllardan sonra başlayan kırdan kente göçün tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Bu göç günümüzde de devam etmekte olup, özellikle kuru tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan köylerde daha fazla görülmektedir. Bunun yanında İlçeden Çanakkale İl Merkezi’ne, diğer ilçelere ve komşu il merkezlerine de göçler yaşanmaktadır. Bu göçlerin en önemli nedeni daha iyi ekonomik şartlara sahip olma isteğidir. Bir diğer önemli neden olarak, ilçenin eğitim seviyesinin yüksek olması nedeniyle, eğitim amaçlı göçlerin yaşanması gösterilebilir.

ABSTRACT

Bayramiç is a district of Çanakkale in Marmara Region. It is located in Biga Peninsula and surrounded by Edremit (Balıkesir) and Ayvacık from the south, Ezine from the west, Çanakkale and Çan from the north and Yenice from the east. Bayramiç is in 75 km southeast of Çanakkale and it is 70 m above the sea level. The district has a history which is going back to the 2000 B.C.

There are 76 village settlements in the district. The total area is 1275 km² and the total population is 32314 according to the 2000-Census. The data from this latest census show that 37 % of the population live in Bayramiç Center while 63 % of the population is living in the villages. When the 1940 and 2000-Censuses are compared, it is seen that the total population has increased 2735. However, it is noticeable that there is a significant shift in population from the rural area to urban area. Whilst 10 % of the population were living in Bayramiç Center in 1940, this number has increased dramatically according to the results of 2000-Census. The population density, which was 23 in 1940, has changed to 25 in 2000. Whilst the population density has not changed much during this 60 years period, there has been a significant change in the rural and urban populations in the favor of urban population. It is seen that the change in population has not been regular when the data from the censuses are compared. Whilst the rate of increase in population of Bayramiç was higher than Çanakkale and Turkey in 1935, this number has been lower in 2000.

It is noticeable that the topography of the district affects the locations of the settlements and the population is concentrated in specific parts of the district.

Bayramiç is a typical example of the migration from rural area to urban area in Turkey which has accelerated after 1950. This migration still continues and especially seen in the villages whose people depend on dry-agriculture and animal husbandry. Furthermore, population flow from the rural area of Bayramiç to Çanakkale Center and other neighboring cities should also be taken into consideration. Whilst the most important reason for this migration is the demand for better economical welfare, demand for a better education may be another reason

İÇİNDEKİLER		Sayfa
ÖZET		I
ABSTARCT		III
İÇİNDEKİLER		V
TABLolar LİSTESİ		VIII
GRAFİKLER LİSTESİ		IX
HARİTALAR LİSTESİ		X
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ		XI
ÖNSÖZ		XII
GİRİŞ		1
1. Çalışmanın Amacı		2
2. Çalışmanın Önemi		2
3. Çalışmanın Yöntemi		3
4. Literatür Özetleri		4
5. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları		6
BÖLÜM I		8
BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN VE YAKIN ÇEVRESİNİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ		
BÖLÜM II		14
BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN CUMHURİYET ÖNCESİ NÜFUS GELİŞİMİ VE DAĞILIMI		
2. 1. Osmanlı Öncesi Tarih Sürecinde Bayramiç İlçesi'nin ve Çevresinin Nüfusu		14
2. 2. Osmanlı'nın Tarihi Süreci İçerisinde Bayramiç İlçesi'nin ve Çevresinin Nüfusu		16

BÖLÜM III 20
BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN CUMHURİYET DÖNEMİ
NÜFUS GELİŞİMİ VE DAĞILIMI

3. 1. Bayramiç'te İlçesi'nde Topoğrafik Faktörlere Bağlı Nüfus Dağılışı	20
3. 2. Bayramiç İlçesi'nde Nüfus Gelişimi (1927-2000)	22
3. 3. Kentsel ve Kırsal Nüfus Dağılımı	28
3. 3. 1. İlçe Merkezi'nin Nüfusu	29
3. 3. 2. Bayramiç İlçesi'nde Kırsal Nüfus Dağılışı	37
3. 4. Bayramiç İlçesi'nde Nüfus Yoğunlukları	46
3. 4. 1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	47
3. 4. 2. Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu	48
3. 4. 3. Tarımsal Nüfus Yoğunluğu	49
3. 5. Bayramiç İlçesi'nde Nüfus Hareketleri	49

BÖLÜM IV 52
BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN NÜFUS NİTELİKLERİ

4. 1. Doğum Durumu	52
4. 2. Ölüm Durumu	53
4. 3. Bayramiç İlçesi'ndeki Nüfus ve Yaş Arasındaki İlişkiler	54
4. 4. Bayramiç İlçesi'nin Cinsiyet Yapısı	57
4. 5. Hane Halkı Büyüklüğü	59
4. 6. Sağlık Durumu	60
4. 7. Eğitim ve Kültür Durumu	61

BÖLÜM V 65
BAYRAMIÇ İLÇE NÜFUSUNUN FONKSİYONEL YAPISI

5. 1. Bayramiç İlçesi'nin Faal Nüfusu	65
5. 2. Tarım Sektöründeki Nüfus	65

5. 3. Sanayi Sektöründeki Nüfus	68
5. 4. Hizmetler Sektöründeki Nüfus	70
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	74
KAYNAKÇA	76

TABLolar LİSTESİ	Sayfa
Tablo 1: 1831 Yılı Biga Sancağının Nüfus Yapısı (Erkek Nüfusu)	17
Tablo 2: 1876'da Çanakkale'deki Kaza ve Nahiyelerde Erkek Nüfusu ve Hane Sayısı	18
Tablo 3: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç İlçesi'nin Nüfus Artışı	24
Tablo 4: 1935-1945 Yıllarında Çanakkale İl Merkezi ve İlçeleri'nde Nüfus Dağılımı	24
Tablo 5: Bayramiç İlçe Merkezi ve Köylerin 1935-1945 Yılları Nüfusu	25
Tablo 6: Çanakkale İl ve İlçe 1935-2000 Yılları Nüfus Yoğunluğu	27
Tablo 7: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç İlçe Merkezinin Nüfus Artışı	29
Tablo 8: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç Kasabasının Nüfus Artışı	31
Tablo 9: Bayramiç İlçesi'nin Sayım Yıllarına Göre Kır-Kent Nüfusu	32
Tablo 10: Bayramiç İlçesi'nin Köylerinde Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (1940 ve 2000)	39-40
Tablo 11: Nüfus Grupları İtibarıyla Köy Sayısı ve Köylerin Nüfusları	45
Tablo 12: Çanakkale İli'nin İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusları ve Nüfusun Dağılımı (2000)	46
Tablo 13: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç, Çanakkale ve Türkiye'de Nüfus Yoğunlukları	47
Tablo 14: Çanakkale İlçeleri Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	48
Tablo 15: Bayramiç'te Sayım Dönemlerine Göre Nüfusun Cinsiyet Yapısı	59
Tablo 16: Bayramiç İlçesi ve Çanakkale'nin 1990 ve 2000 deki Hane Halkı Büyüklükleri	60
Tablo 17: Bayramiç İlçe Merkezindeki İlk-Orta Dereceli Eğitim Kurumları	62
Tablo 18: Bayramiç'te Tarıma Ayrılan Alanlar ve Hektar Ortalama Verim Oranları	66
Tablo 19: Bayramiç İlçesi'nin Bazı Köyleri'nin İlçe Merkezine olan Uzaklığı	71-72

GRAFİKLER LİSTESİ	Sayfa
Grafik 1: Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşim Birimlerinin Dağılım Oranları	22
Grafik 2: Bayramiç İlçesi'nin Sayım Yıllarına Göre Kır-Kent Nüfusu	33
Grafik 3: Bayramiç İlçesi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Grubuna Göre Dağılışı (2000)	55
Grafik 4: Bayramiç İlçesi Nüfus Piramidi (2000)	57
Grafik 5: Bayramiç İlçesi'nde Faal Nüfusun Sektörel Dağılımı (2000)	66

HARİTALAR LİSTESİ	Sayfa
Harita 1: Bayramiç İlçesi'nin Lokasyon Haritası	7
Harita 2: Bayramiç İlçesi'nin Topografya Haritası	10
Harita 2: Bayramiç İlçesi Yerleşmelerinin Morfolojik Birimlere Göre Dağılımı	11
Harita 4: Bayramiç İlçesi'nin 1940 Yılı Nüfus Dağılım Haritası	35
Harita 5: Bayramiç İlçesi'nin 2000 Yılı Nüfus Dağılım Haritası	36
Harita 6: Bayramiç İlçesi Köylerinin 1940 Yılı Nüfus Büyüklükleri	41
Harita 7: Bayramiç İlçesi Köylerinin 2000 Yılı Nüfus Büyüklükleri	42

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ**Sayfa**

1. Evciler Köyü'nden Kazdağları'nın bir görünümü	9
2. Bayramiç Ovası'nın ilçe merkezinden bir görünümü	9
3. Evciler Köyü'nden bir görünüm	38
4. Bayramiç Belediye binasından bir görünüm	38
5. Nüfusu azalan Hacıbekirler Köyü'nden bir görünüm	44
6. İnşaatı tamamlanamamış Bayramiç Devlet Hastanesi	54
7. Bayramiç ilçe merkezinde otobüs garajından bir görünüm	73
8. Bayramiç ilçe merkezinde pazaryerinden bir görünüm	73

ÖNSÖZ

Coğrafya, fiziki, beşeri ve iktisadi olayları, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini ve yeryüzünde ki dağılımlarını inceleyen bilim dalıdır. Bir bölgenin nüfusu, nüfus yapısı ve dağılışı, nüfus değişimi, ekonomik büyümeyi etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Türkiye nüfus hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı ülkelerden biridir. Özellikle kırsal alandan büyük kentlere olan kontrolsüz göç beraberinde önemli problemleri de getirmektedir. Ülkemizde ki bu göç hareketlerinin bir örneği de Bayramiç İlçe'sinde yaşanmaktadır.

Bu çalışmada doğal çevre faktörleri ve beşeri faktörler ışığında, Bayramiç İlçe'sinin nüfus niteliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ayrıca Bayramiç İlçe Merkezi ve köylerinin nüfuslarının coğrafi ortam ile olan ilişkileri incelenmiştir.

Çalışmalarım esnasında bana her konuda yardımcı ve destek olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Selver ÖZÖZEN'e, haritaların çizilmesinde yardımcı olan Araş. Gör. Ayhan SAĞLAM'a, tezimin yazımında ve düzeltilmesinde yardımcı olan eşim Yrd. Doç. Dr. Cahit AKGÜL' e teşekkür ederim.

Çanakkale, Haziran 2004

Müesser AKGÜL

GİRİŞ

Coğrafya, fiziki, beşeri, ve ekonomik olayları oluştukları çevreden soyutlamadan, bağımlılık ilişkileri içinde ele alma ve elde edilen sonuçların bağlantıları yönünden yeryüzüne dağılışlarını incelemektir (Günel 1994: 15). Bir ülkenin veya bölgenin nüfus miktarı, nüfus yapısı, nüfus dağılışı ve nüfus artışı, ekonomik büyümeyi etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilir. Bilindiği gibi fert başına düşen milli gelir, toplam nüfusla ilgilidir. Diğer bir ifade ile bir ekonominin gelişme hızı ve milli gelir nüfusun gelişme hızlarına bağlıdır. Eğer nüfus üretimden daha büyük bir hızla artıyorsa, fert başına düşen ortalama gelir miktarı azalır. Nüfus miktarı, dünya milletleri arasında sürdürülen amansız yaşam mücadelesinde küçümsenemeyecek bir ağırlığa sahiptir. Bunun yanında dünya nüfusu hızla artarken, tarıma elverişli alanlar çöle dönüşmekte, tropikal ormanlar yok olmaktadır (Özey 2001). Türkiye eski dünya kara kütesinde yer alması, üç tarafının denizlerle çevrili olması ve Asya-Avrupa arasında köprü durumunda olması nedeniyle ekonomik ve stratejik öneme sahip olmuştur (Göney 1979). Bu nedenle ülkemiz nüfusu ile ilgili çeşitli konular, nüfusun gelişmesi, nüfusun alansal dağılışı, nüfusun yoğunluğu, nüfus hareketleri, nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı, kırsal ve şehir nüfusu, eğitim durumu gibi hususları incelemek büyük önem taşımaktadır.

Türkiye nüfus hareketlerinin çok yoğun olarak yaşandığı bir ülke konumundadır. Özellikle 1950'li yıllarda başlayan iç göç hareketi günümüzde büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu iç nüfus hareketleri nedeniyle kırsal alanlar boşalmakta ve kentlerde çarpık gelişme meydana gelmektedir. Ülkemizde ki önemli sorunların başında gelen kırsal alanlardan kentlere doğru olan göç hareketi, Bayramiç İlçesi'nde de yaşanmaktadır. Bu durum dikkate alınarak, bu çalışmada Bayramiç İlçesi'nin nüfus yapısı, nüfusun köylere dağılışı ve nüfusun göç nedenleri incelenmiştir.

1. Çalışmanın Amacı

Dünya üzerinde nüfusun dağılımını etkileyen faktörler iki ana başlık altında toplanabilir: 1) Doğal çevre faktörleri: Yeryüzü şekilleri ve yükselti, iklim elemanları, hidrografik özellikler, litolojik yapı özellikleri ve toprak örtüsü özellikleridir 2) Beşeri faktörler: İç ve dış göçler, ulaşım sistemindeki gelişmeler, doğal zenginlik kaynakları, sanayi tesislerinin dağılımı, tarım sektöründe ki gelişmeler, turistik amaçlı yatırımlardır. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen faktörler ışığında, Bayramiç İlçesi'nin nüfus niteliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışma yerel bir çalışma olup, Bayramiç İlçesi'nin nüfus özellikleri ile Bayramiç İlçe merkezi ve köy nüfuslarının, coğrafi ortam ile olan ilişkileri incelenmiştir.

İlçedeki nüfus değişimi incelenerek, bu değişimin günümüz şartlarındaki durumu da ele alınmıştır. Nüfus değişimlerine etki eden parametrelerin bölgede ne derece etkili olduğu, bu etkilerin ilçe nüfusuna nasıl yansıdığı, gelişme sürecince ele alınarak konuların irdelenmesinde bir bütünlük sağlanmıştır.

2. Çalışmanın Önemi

Nüfus istatistiklerinin yapılması ve elde edilen verilere göre ülkenin ve daha küçük birimlerinin sosyal ve ekonomik analizi ve sentezinin gerçekleştirilmesi, gelişim çizgilerinin belirlenmesi, nerelerde ve nasıl bir dağılım düzeni sergilendiği, özelliklerinin neler olduğu ve bu özelliklerin mekansal dağılımının ne şekilde olduğunun ortaya çıkarılması pek çok açıdan önem arz etmektedir. İhtiyaç ve sorunların belirlenmesi ve yürütme gücünün ileride atacağı adımların planlanmasında bu verilerden önemli ölçüde yararlanılmaktadır (Özgür 1998).

Türkiye 1950 li yıllardan sonra kırsal alanda hızlı bir değişime uğramıştır. Entansif tarıma geçilmesi, tarımda makineleşme, pazar için üretim, ulaşım ve iletişim araçlarının yaygınlaşması gibi yapısal değişimler bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle kırsal alanda yaşayan nüfusun bir bölümü içinde buldukları olumsuz ekonomik koşulları iyileştirebilmek için, buldukları kırsal alanları geçici yada sürekli bir şekilde terk etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'deki bu iç göç hareketi genellikle ülkenin doğusundan batısında ki gelişmiş kentlere olmakla beraber, daha lokal anlamda, Türkiye'nin batısında da farklı şekil ve boyutlarda iç göç hareketi meydana gelmektedir. Araştırma alanı olarak belirlenen Bayramiç bu tür lokal iç göç hareketlerine tipik bir örnek teşkil etmektedir. İlçe nüfus yapısı ve nitelikleri itibariyle Türkiye'deki pek çok ilçeye benzer özellikler göstermekle beraber, İlçedeki tarım ve sanayi faaliyetleri nüfusu tutabilecek düzeyde gelişmemiştir. Fakat ilçenin doğal kaynakları ve bulunduğu konum insan yaşamı için elverişlidir. Bu çalışma Bayramiç İlçesi'nde nüfus potansiyeli ve gelişimini ortaya koyması bakımından bu sahaya ilgili yapılabilecek diğer çalışma ve planlamalarda kullanılabilir.

3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada Bayramiç İlçesi ile ilgili kaynak araştırması ve arazi gözlemleri yapılmıştır. Bayramiç İlçesi tanıtım kitapçığı (Başaran 2002) dışında ilçe ile doğrudan ilgili bir eser bulunmamaktadır. Nüfusla ilgili sayısal değerler Devlet İstatistik Enstitüsü'nün kaynaklarından ve İlçedeki resmi kurumlardan sağlanmıştır. Bu çalışmada öncelikle Bayramiç İlçesi sınırları içinde tesis edilmiş olan eski yerleşmeler değerlendirilmiştir. Fakat Osmanlı İmparatorluğu'ndan önce kurulmuş uygarlıklarda önemli yer tutan kentler ve bu kentlerin nüfus durumları hakkında yapılan kaynak taramasında güvenilir bilgilere ulaşılamamıştır. Araştırma alanına ait Osmanlı dönemindeki nüfus hareketlilikleri ise bilimselliği tartışmalı olan

bazı tahminler, yabancı elçilerin tuttuğu notlar, seyyahların derledikleri çalışmalardan oluşmaktadır. Fakat bu nüfus bilgileri genellikle sağlıklı değildir. Osmanlı Döneminin nüfus değerlendirmeleri imparatorluğun daha ziyade politik ve stratejik güç dengelerini ayarlarken tespit ettiği saptamalardan ibarettir. Bu nüfus değerlendirmelerinde sadece erkek nüfus ele alınmıştır. İlk gerçekçi nüfus sayımı ise 1831 (Islahat döneminde) de yapılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren (1870 sonrası) istatistik yıllıkları (salnameler) tutulmaya başlanmıştır. Bayramiç hakkındaki nüfus bilgilerine bu kaynaklar aracılığı ile ulaşılmıştır. Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımında ise bazı ayrıntılar bulunmamaktadır (yaş gruplarının değerlendirilmesi vb.). Daha sonraki dönemlerdeki sayımlarda istatistikler daha geniş kapsamlı ve daha gerçekçi olmuştur. Bu istatistiklere dayanılarak Bayramiç İlçesi'nin nüfus değişimleri incelenmiştir.

4. Literatür Özetleri

Bu çalışmada yol gösterici çalışmalar şunlar olmuştur: Tandoğan (1994) ve Özgür (1998) Türkiye'de nüfusun gelişimi ve nüfus hareketlerini incelemiştir. Ayrıca bu iki kaynakta Türkiye'deki nüfusun sosyo-ekonomik yapısı hakkında da detaylı bilgiler verilmektedir.

Tümertekin ve Özgüç (1997) nüfus dağılımını etkileyen faktörleri iki grupta toplamaktadır. Buna göre;

- 1) Doğal çevrenin verimi ve yerleşmeye uygunluğu ile ilişkili faktörler arasında iklim, su kaynakları, toprak, yüzey şekilleri ve maden zenginlikleri sayılabilir.
- 2) Beşeri faktörler arasında ise insanların coğrafi çevreye uyum sağlama yetenekleri, toplumsal ve ekonomik örgütlenme, teknolojik durum, coğrafi konum ve tarihsel faktörler sayılabilir.

Sergün (1994), Türkiye'de kır nüfusunun yükselti kademelerine göre dağılımını incelediği çalışmasında, kır nüfusunun yaklaşık % 90 ının 0-1500

metre aralığındaki yükselti kademelerinde bulunan yerleşim alanlarında yaşadığını göstermektedir.

İç ve dış göçler en önemli nüfus hareketlerini oluşturmaktadır. Mutluer (2003) göç sorunsalını kuramsal bir çerçevede incelemiş ve göç nedenleri arasında ekonomik faktörleri, sosyal, psikolojik ve siyasal faktörleri ve doğal olayları saymıştır. Ayrıca aynı kaynaktan, Türkiye'den olan dış göçün nedenleri, hedef ülkeler ve sonuçları detaylı bir şekilde incelenmiş, ve bir dar alan çalışması olarak dış ülkelere önemli miktarda göç veren Denizli İli, Tavas İlçesinin durumu sebep sonuç ilişkileriyle incelenmiştir.

Bilgin (1969) Bayramiç İlçesi'ni de içine alan Biga Yarımadasının genel jeomorfolojik özelliklerini incelemiştir. Ardos (1995) ise Ezine-Bayramiç ovasının oluşumu ve özellikleri hakkında bilgiler vermektedir. Işık (1992) Biga Yarımadasının Ezine-Bayramiç kesiminde yer alan kır meskenlerinin incelenmesi adlı çalışmasında, daha çok coğrafi faktörler dikkate alınarak, kır meskenleri ile coğrafi çevre koşulları arasında ki ilişkileri incelemiştir.

Başaran (2002) Bayramiç İlçesi'nin tarihi, coğrafyası ve ağırlıklı olarak arkeolojisinin incelendiği kapsamlı bir çalışma yapmış ve elde edilen bilgiler olup Kültür Bakanlığı'nın katkılarıyla basılmıştır.

Türkiye'nin diğer bölgelerindeki yerleşim merkezlerinin nüfus coğrafyalarıyla ilgili önemli sayıda yüksek lisans/doktora tezi ve münferit çalışma bulunmakla beraber, yapılan literatür çalışmalarında Bayramiç İlçesinin nüfus coğrafyasının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürdeki mevcut benzer çalışmalara örnek olarak, Bayramiç İlçe'sine komşu bir ilçe olan Edremit İlçesi'nin kırsal alanında nüfus hareketlerine neden olan faktörleri, kesin göçler, mevsimlik işgücü

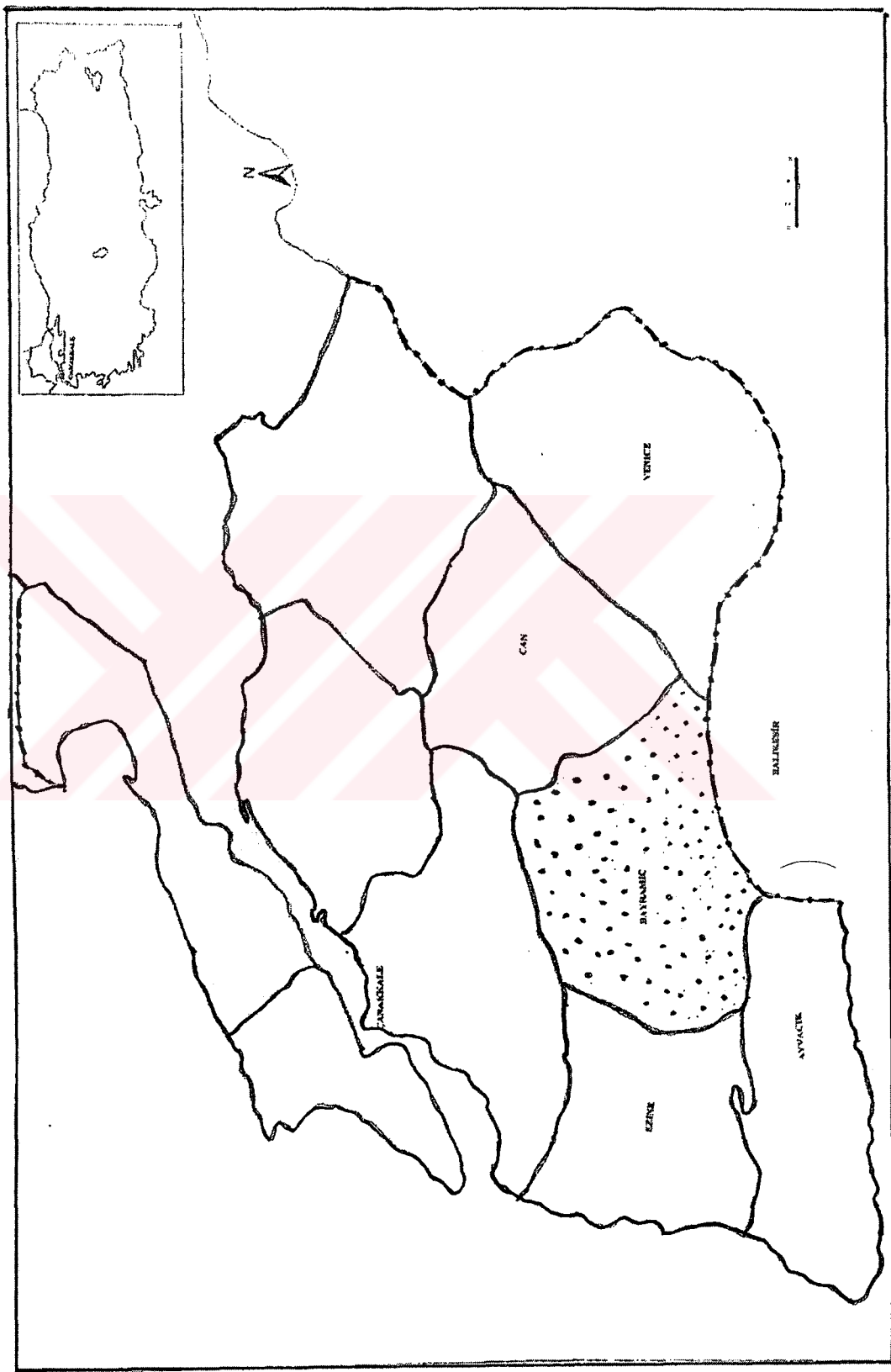
hareketleri, ve günübirlik işgücü hareketleri başlıkları altında inceleyen Mutluer (1992) tarafından yapılan çalışma verilebilir.

5. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışma alanı olan Bayramiç İlçesi, Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara bölümünde, Biga Yarımadası'nda Çanakkale İli'nin 75 km güneydoğusunda yer almaktadır. İlçe, Biga Yarımadası'nın orta bölümünde 38°-40° Kuzey enlemleri ile 26-28 doğu boylamları arasında yer alır (Harita 1). İlçe'nin doğusunda Yenice İlçesi, kuzey ve kuzeybatısında an ilçesi ile Çanakkale İl merkezi, batısı ile güneybatısında Ezine ve Ayvacık İlçeleri, güneyinde Balıkesir İli toprakları yer almaktadır. Bu sınırlar içerisinde Bayramiç, 1275 km²'lik alanı ile Çanakkale İli'nin büyük yüzölçümlü ilçelerinden birisini oluşturmaktadır. İlçe, Kaz Dağları'nın engebeli kuzeybatı yamaçları üzerinde kurulmuş olup, Ezine Bayramiç Ovası'nın doğu ucunda Kara Menderes ayı'nın güneyinde ve denizden yaklaşık 70 m yüksekliktedir.

Bayramiç İlçesinde 2000 yılı itibariyle 76 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Toplam alanı 1275 km² olan Bayramiç'te, 2000 genel sayımı sonuçlarına göre toplam nüfus 32314 dr. Aynı yıl toplam ilçe nüfusunun yaklaşık % 37'si (11988) ilçe merkezinde, % 63  (20326) köylerinde yaşamaktadır. Çalışma alanı olan Bayramiç İlçesi'nin, nüfus istatistikleri değerlendirildiğinde, 1940 sayımına göre, 2000 sayımında, toplam nüfusta 2735 civarında bir artış olduğu gözlenmektedir. Fakat asıl dikkati çeken köyden ilçe merkezine olan nüfus hareketidir. 1940 da, genel nüfus yoğunluğu 23 iken; 2000 yılındaki sayımda bu rakam 25 e ulaşmıştır. Bayramiç İlçesi'nin kent merkezinde nüfus artıı devam etmektedir. Bunun nedeni, ilçenin ekonomik faaliyetlerinde eitlenmelerin olması, refah seviyesinin yükselmesi, köyden kente göç olayının fazlalaması, tarım alanlarının genişlemesi ve hayvancılığın da artmasıdır.

Harita 1: Bayramiç İlçesi'nin Lokasyon Haritası

BÖLÜM I

BAYRAMIÇ İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Bayramiç İlçesi Biga Yarımadası'nın orta bölümünde yer almaktadır ve batıdan doğuya doğru yükselen ve yer yer 1500 metrenin üzerine çıkan dağlık bir alan üzerine kurulmuştur (Harita 2). İlçenin ortalarına yayılan yükseltilerden güneye ve doğuya bir seri meydana getiren Kuruahlat-Dededağ (765 m), Çaldağ (540 m) ve Kazdağı kütlesi (1765 m) bölgenin en önemli yükseltileridir (Fotoğraf 1) (Harita 2) (Bilgin 1969).

Bayramiç İlçesi Kazdağları'nın kuzeyinde, Kara Menderes Çayı'nın Ezine-Bayramiç Ovası'na indiği bölgenin güney kesiminde yer almaktadır (Fotoğraf 2). İlçe merkezi, kuzeyden geçen Kara Menderes Çayı'nın meydana getirdiği iri elemanlı birikinti konisi üzerine kurulmuştur. Bayramiç İlçesi'nin yer aldığı Ezine-Bayramiç Ovası oligosen-miyosen arasında meydana gelmiş olan tektonik hareketler sonucunda Ezine-Bayramiç havzası çökmek suretiyle oluşmuş ve içerisini neojen gölleri doldurmuştur. Zamanla çevreden gelen malzemeyle havza dolmaya başlamış miyosen-pleyosen esnasında meydana gelen tektonik hareketlerle de gevşek kısımlar meydana gelmiştir. Bu esnada yeni volkanik faaliyetler de oluşmuş ve volkan malzemeleri bazı yerlerde miyosen depolarını örtmüştür. Bu sırada kuzeydeki plato ile güneydeki Kazdağları yükselme eğilimi göstermişlerdir. Bu takiben oluşan aşınım hareketleri ile miyosen seriler düzleştirilmiş ve üst pliyosen aşınım yüzeyleri oluşmuştur. Havzada ise birikim devam etmiştir. Pliyosen-pleistosen arasında ise havza Biga Yarımadası ile birlikte toptan yükselmiştir. Oligosen-miyosen arasında ki tektonik hareketlerle oluşmuş bulunan bir havzanın dolması ve daha sonra kazılarak boşalması ve kuaterner sonlarına doğru tekrar dolması ile bugünkü görünümüne kavuşmuştur (Harita 3) (Ardos 1995).

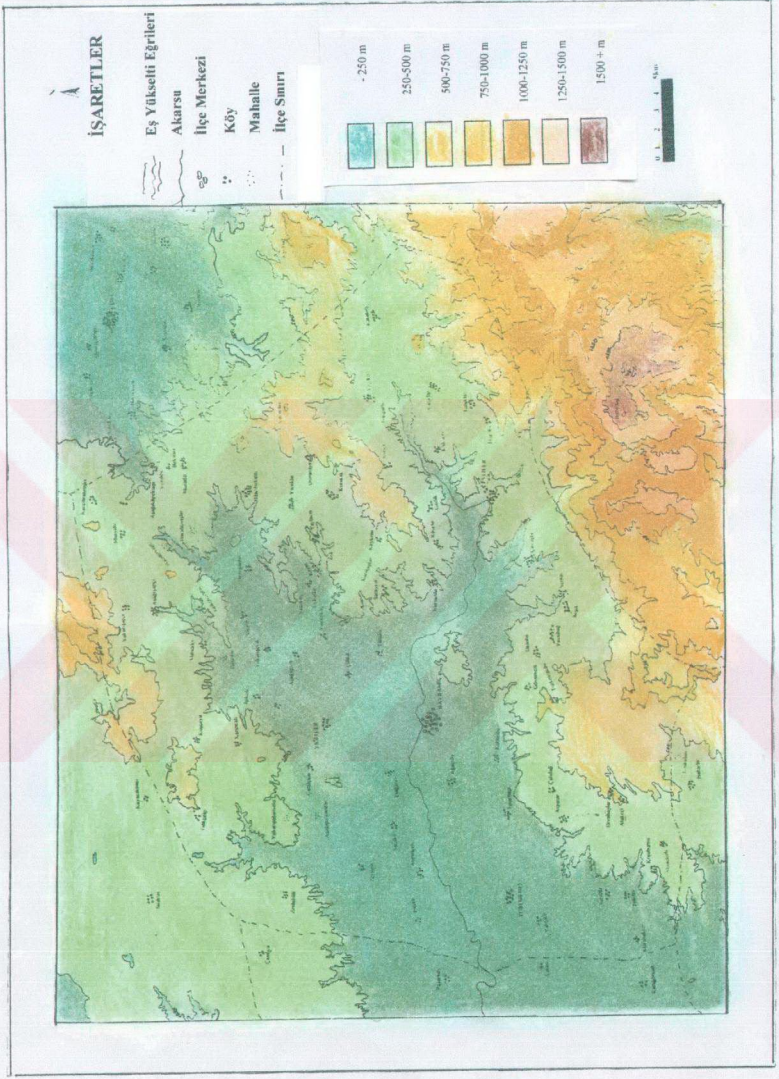

Fotoğraf 1: Evciler Köyü'nden Kazdağları'nın bir görünümü.

Fotoğraf 2: Bayramiç Ovası'nın ilçe merkezinden bir görünümü.

Harita 2: Bayramiç İlçesi'nin Topografya Haritası

Harita 3: Bayramiç İlçesi Yerleşmelerinin Morfolojik Birimlere Göre Dağılımı (Bilgin 1969)

BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN MORFOLOJİK HARİTASI

Ezine-Bayramiç Ovasının kuzeyi plato görünümündedir ve plato üzerindeki sırtlarda küçük köyler yer almaktadır. Vadi içlerinde ve yamaçlarda meyve bahçeleri ve asma bağları bulunmaktadır. Ovanın doğusu ve güneyi ise neojen depolarından oluşan alçak plato görünümündedir. Ovanın denizden yüksekliği, Bayramiç'in doğusunda 110 m, ilçe merkezinde 75 m civarındadır. Ova doğudan batıya doğru çok hafif meyillidir (Fotoğraf 1). Bundan dolayı Kara Menderes Çayı çok yavaş akmakta ve bir menderes çizmektedir.

Kuzeybatı Anadolu, Akdeniz ile Karadeniz iklim bölgelerinin geçiş alanında bulunur - (Koç 2001: 59). Bayramiç'te genel olarak Akdeniz İkliminin özellikleri görülmekle beraber enlem ve karasallık gibi iklime etki eden iki önemli faktör nedeniyle iklim elemanlarında bazı değişimler olmaktadır. Ayrıca farklı hava kütlelerinin etkisi altındadır. Ege Ovaları da bütün yıl boyunca belirli bir hava kütesinin etkisi altında değildir (Koçman 1993: 73). Akdeniz ikliminde yıllık ortalama sıcaklık 18-20 °C yi bulurken burada 14 °C civarındadır. Sıcaklık Marmara Bölgesi'nde Akdeniz Bölgesi'ne göre daha az olduğu için buharlaşma çok şiddetli değildir (İzbırak 1996: 328). Yine Akdeniz ikliminde don olayı çok seyrek olarak görülürken burada donlu geçen gün sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Yıllık yağış miktarının ise Akdeniz iklimine oranla daha az olduğu görülmektedir. Yaz kuraklığı çok şiddetli değildir. Kış mevsiminde batıdan gelen soğuk karakterli hava kütlelerinin etkisi ile ilçede sıcaklığın düştüğü görülmektedir. Bayramiç İlçesi'nde Çanakkale'nin diğer ilçelerinden farklı iklim değerlerinin görülmesinin nedeni olarak Kazdağları'ndan dolayı, ilçenin denizin ılımanlaştırıcı etkisinden uzak kalması gösterilebilir. Bu durum özellikle kış mevsiminde ki sıcaklıklarda görülmektedir. Örneğin kış mevsiminde sıcaklığın 0°C nin altındaki gün sayısı Çanakkale merkezinde ortalama 24 gün iken, Bayramiç'te 43 gündür. İlçede yağış, Akdeniz iklim tipine uygun olarak en fazla kış aylarında, en az yaz aylarında görülmektedir. İlçede ve köylerinin çoğunda, kış aylarına ek olarak mart ve kasım aylarında özellikle kuzeydoğu (NE) sektörlü sıcaklığı

düşürücü etkiye sahip rüzgarlar hakimdir. İlçede etkili olan bir başka rüzgarda güneybatı (SW) sektörlü ve sıcaklığı yükseltici etkiye sahip lodos rüzgarlarıdır.

Bayramiç İlçesi'nin topraklarının çoğunluğu Kara Menderes Çayı'nın havzası içindedir. Kara Menderes Çayı Kazdağlarının sularını toplayarak batıya doğru devam edip Ezine'ye ulaşmakta, daha sonrada kuzeybatıya devam ederek Truva yakınlarında delta oluşturup denize dökülmektedir. İlçe sınırları içerisinde yer alan diğer küçük akarsular Kara Menderes Çayı'nın kolu olan Kursaklı Çayı ile Tabaklar Deresi'dir.

İlçede taşınmış topraklar ve yerli topraklar görülmektedir. Taşınmış topraklardan alüvyal topraklar, yerli topraklardan da kahverengi renkli topraklar yaygındır. Akarsu yataklarında ve taşkın alanlarında alüvyal topraklar, dağ ve tepelerin eteklerinde kolivyal topraklar ve eğimli alanlarda ise kahverengi topraklar görülmektedir. Alüvyal topraklar genellikle Kara Menderes Çayı'nın kenarlarındadır. Bunun yanında Çırpılar Köyü'nün etrafında ve Yiğitler Köyü'nün doğusunda görülmektedir. Ayrıca Terra-Rosa tipi topraklarda özellikle Ezine sınırı yakınlarında, Türkmenli Köyü etrafında ve Kara Menderes Çayı'nın kuzey kesimlerinde görülmektedir. 500 m nin üzerinde yer alan köylerin çoğunda kahverengi orman toprakları görülmektedir. İlçede en yaygın olan kireçsiz, kahverengi orman toprakları ilçenin doğu, kuzey ve güney kesimlerinde yaygındır.

İlçede Akdeniz iklim tipi görülmesi nedeniyle doğal bitki örtüsü de buna göre şekillenmiştir. İlçede karaçam (*Pinus nigra*) ve kızılçam (*Pinus brutia*) dan oluşan ormanlar yer almaktadır. Kazdağları karaçam ormanlarının en yaygın olduğu başlıca alanlardandır (Hocaoğlu 1996: 202). Bunların yanında kayın (*Fagus orientalis*), Gökmar (*Abies*), meşe (*Quercus sp.*) ve kestane (*Castanea sativa*) türlerinden oluşan ağaçların oluşturduğu karışık ormanlarda yer almaktadır. Kazdağlarında endemik olan Kazdağı gökmarı (*Abies egui-trojani*) yer almaktadır. Ormanlar genelde iğne yapraklı

ağaçlardan oluşmaktadır. Ormanların tahrip edildiği alanlarda makiler yer almaktadır. Tepelik alanlarda ise kermez meşesi (*Quercus coccifera*), pırnal meşesi (*Quercus ilex*), delice (*Olca oleaster*) ve funda (*Erica mediterannia*) bulunmaktadır. Kazdağları'nın üst kesimleri büyük oranda karaçam ormanları ile kaplı olup bu ormanlar lokal olarak Kazdağı göknarı ve kayın ormanları ile kesintiye uğramaktadır. 1500 metreden sonraki zonda ise Akdeniz Dağlarına özgü yüksek dağ stebi yer almaktadır (Gemici 2001: 27). Bununla birlikte Kazdağları'nın bazı bölümlerinde batı rüzgarlarıyla gelen gazların yağışlarla buradaki ormanlar üzerinde zararlar oluşturduğu tahmin edilmektedir (Eruz 1989: 243). İlçede fazla miktarda meyve çeşidi de görülmektedir. Meyve bahçelerinde kiraz, erik, zeytin, elma, armut, incir, dut, ayva, kayısı ve badem ağaçları bulunmaktadır.

BÖLÜM II

BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE NÜFUS GELİŞİMİ VE DAĞILIMI

2. 1. Osmanlı Öncesi Tarih Süreci İçerisinde Bayramiç İlçesi'nin ve Çevresinin Nüfusu

Bayramiç ve yöresinin geçmiş çağlarda Troya Krallığı'nın sınırları içinde olduğu bilinmektedir. İlçenin bu dönemlerine ait bilgiler, bugün ilçe sınırları içinde kalan bazı eski yerleşim merkezlerinden elde edilmektedir. Bu yerleşmelerden ele geçen buluntular aracılığıyla da, bölge tarihini prehistorik döneme kadar indiği tahmin edilmektedir (Başaran 2002; Cook 1973: 327-357; Strabon 1993).

İlçede bulunan antik yerleşmelerden en önemlileri arasında Troas bölgesinde, bugünkü Kurşunlu Tepe yakınlarında ve Skamandros (Eski Menderes) Çayı vadisindeki eski bir Aiolya yerleşim yeri olan Skepsis (Evciler) sayılabilir (Cook 1973: 345-347). Yine Troas bölgesinde bulunan ve Kimealılar'ın kurduğu bir koloni olan Kebren (Akpınar) de ilçenin önemli tarihi merkezlerinden biridir (Cook 1973: 327-344). Komşu Skepsis (Evciler) Kenti ile sürekli çatışan Kebren İÖ 400'de Pers egemenliğine geçmiştir. Sonraları Spartalı komutan Karidemos'un istilasına uğrayan kent, İÖ 360'ta yeniden Persler tarafından işgal edilmiştir. Kent halkının, bir süre sonra gitgide zenginleşen Aleksandria Troas'a göç etmesi sonucu Kebren boşalmış ve sönmüştür. Kentte bu dönemlerden kalan sağlam koruganlarla çevrili bir akropolis ile sağlam kent duvarları ve çeşitli yıkıntılar vardır (Yurt Ansiklopedisi, 1982).

Çanakkale ve Bayramiç 395 yılında Büyük Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasıyla Bizans'ın hakimiyetinde kalmıştır. 1040 yılındaki Dandanakan Savaşı sonrasında Gazneliler'i saf dışı bırakan Selçuklular,

Anadolu'ya yayılmaya başlamıştır. Ancak, Anadolu kapısının asıl açılışı 1071'deki Alparslan'ın Malazgirt Savaşı sonrasında kazandığı büyük zaferle olmuştur. 1075 yılında batıda Marmara Denizi'ne kadar yayılan Selçuklu Sultanı Süleymanşah, İznik'i Bizans'ın elinden alarak başkent yapmıştır. Bu dönemde Bayramiç ve çevresi de Selçuklular'ın egemenliği altına girer. Ancak İzmir ve güney adalarını elinde tutan İzmir beyi Çaka Bey, hızla Edremit üzerinden kuzeye, Çanakkale'ye doğru yönelir; ardından da Bayramiç ve çevresini 1091'de egemenliği altına alır. Çaka Bey'in yükselişinden endişelenen Bizans, Çaka Bey'in damadı ve Süleymanşah'ın oğlu I. Kılıçarslan'ı kışkırtarak Çaka Bey'i ortadan kaldırır. İlk kez bu dönemde Türkler, Bayramiç ve çevresi dahil tüm Troas Bölgesi'nde görülmeye başlar. Öte yandan, Karadeniz'in kuzeyini atla aşarak, Tuna Nehri kıyılarından Balkanlar'a inen Türk boylarından Oğuzlar, Kumanlar ve Peçenekler Gelibolu'ya kadar gelmişler ve buradan Anadolu'ya geçerek Bayramiç ve çevresi dahil iç kesimlere akınlar düzenlemişlerdir. Bu bölge, Bizans'la Selçuklular arasında birkaç defa el değiştirir. Selçuklularla Bizans arasında meydana gelen Miryakefalon Savaşı sonrası Biga Yarımadası, Bayramiç ve çevresi tamamen Türkleşmiştir ve 1192 yılından 1256'lara kadar süren dönem içinde, bu kez Türk beyleri, bölgede tek başlarına egemenlik kurabilmek için birbirleri ile mücadele etmişlerdir (Eren, 1994). Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışının ardından yaşanan çalkantılı dönem sonrası bölge, Balıkesir ve Çanakkale çevresinde beylik kurmuş bulunan Karesioğulları'nın eline geçer. 1354 yılından itibaren Karesioğulları egemenliği altındaki Çanakkale ve yakın çevresindeki Türkmen birlikleri, birer birer Osmanlı Beyliği'nin eline geçmeye başlar. Bu dönemlere ait sayısal nüfus verileri bulunmamaktadır.

2. 2. Osmanlı'nın Tarihi Süreci İçerisinde Bayramiç İlçesi'nin ve Çevresinin Nüfusu

1356'da Osmanlılar'ın Rumeli'ye geçmekte olan bir kolu Bayramiç ve çevresini Türkler'in yerleştiği bir bölge durumuna getirir. Ahi Hızır Emir Bey ve arkadaşlarından oluşan bu kol, daha sonra batıya doğru ilerleyerek, Çanakkale Boğazı'nın kilit noktalarını da ele geçirir. Ardından 1357'lerde Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakası ile en son güneydeki Edremit'ten başlayarak Troi'ya kadar olan bütün bölge Osmanlılara katılır. Ahi Hızır Emir Bey'in Bayramiç'e yerleşmesinden sonra, yöreye önce hayvancılıkla uğraşan göçebe Türk boyları gelmeye başlarlar. Öncelikle Menderes Nehri kıyısındaki Dutalanı Köyü kurulur ve gelişir (Çanakkale İl Yıllığı, 1976). Kasabadaki camiye çevrilen kilisenin yerine bugünkü Tepe Camii inşa edilir. Yöre halkının birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla dini bayramlarda kasabada toplanmaları istenir. Müslüman Türk boylarının dini görevlerini yerine getirmek üzere burada toplanmaları nedeniyle 'Bayram İçin' düzenlenen bu toplantılardan kasaba, 'Bayramiç' adını alır. İlçeye 1691 yılında Konya'nın Hadim Kasabası'ndan gelen Mustafa ve Ahmet isimli iki kardeş yerleşmiş ve daha sonraları 'Hadımoğulları' adı ile anılmışlardır. Devrin Osmanlı padişahı II. Ahmet'ten (1691-1695) bölgenin sancaktarlığını alırlar. Hadımoğulları'nın Konya'dan hangi görevle ve nasıl geldikleri belli değildir.

Osmanlı dönemindeki nüfus tahminleri ne kadar az güvenilir olursa olsun, Osmanlı öncesi döneme göre gerçeğe daha yakın bir nitelik taşımaktadır. Çünkü bu tahminler bazı önemli kaynaklara dayanmaktadır. Bu kaynaklar Tahrir defterleri, Mücmel Defter-i Hakkani ve Mufassal Defter-i Hakkani'dir. Seyyahların izlenimleri de Anadolu'daki nüfusun tahmini açısından bir kaynak sayılabilir.

Bayramiç İlçesi'nin ancak 18. yüzyıldan sonraki nüfus bilgilerine ulaşılabilmektedir. Bayramiç 18. yüzyıl sonlarında Biga Bağımsız Sancağının Ezine İlçesi'ne bağlı bir bucak merkezidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Mahmut döneminde 1831 yılında ilk nüfus sayımı yapılmıştır. Bu dönemde bir ıslahat niteliğinde olan nüfus sayımını II. Mahmut, askere alınacak kişi sayısını tespit etmek amacıyla yaptırmıştır. Bu sebepten dolayı bu sayımda sadece erkek nüfusu dikkate alınmıştır. Çıkan sonuçlar nüfusun yarısını teşkil etmektedir. İlk nüfus sayımında, Bayramiç İlçesi'ni de içine alan Biga sancağına ait nüfus verileri Tablo 1 de görülmektedir.

Tablo 1: 1831 Yılı Biga Sancağının Nüfus Yapısı (Erkek Nüfusu)

Kazalar	Müslüman Nüfus	Hıristiyan Nüfus
Kale-i Sultaniye	2208	-
Kumkale	632	-
Ezine	2253	-
Bayramiç	3327	-
Çan	1856	-
Ünye	2323	-
Balye	5992	-
Dimetoka	575	-
Biga	1925	-
Lapseki	2442	-
Bozcaada	439	793
İmroz	-	2505

Kaynak: Karal, Enver Ziya, 1943; İlk Nüfus Sayımı 1831.

Biga Sancağı'nda Müslüman sayısı 23972 ve Yörtük olan Müslümanların sayısı ise 4333'tür. Toplam Müslüman sayısı 28305'dir. Yerli reaya (Müslüman olmayan kişiler) sayısı 3298, reaya ise 4614'tür. Konsolosluklarda hizmet veren Yahudiler 58 kişidir. Bozcaada ve Kumkale'de sürgüne gönderilenler 25 kişidir. Geçirdikleri kazalardan dolayı askerliğe uygun görülmeyenler 605 kişidir. Bu veriler sonucu Biga Sancağı'nın toplam nüfusu 36 905 kişiye ulaşmaktadır. Yapılan nüfus

sayımı sırasında Biga'ya bağlı bulunan 12 köy (Bayramiç), Hüdavendigâr sancağına kaydedilmiştir.

1831 nüfus sayımına göre, Bayramiç Kazası'nda toplam 3327 erkek nüfusu bulunmaktadır. Bunun yanında Bayramiç'in 12 tane de köyü bulunmaktadır. Bunlarda, kadın ve çocuklar dışında 1795 erkek Müslüman bulunmaktadır (Karal, 1943). Yani hemen hemen her köyde ortalama 160 kişi bulunmaktadır ve köyler o yıllara göre küçük olmayan köylerdir.

Yine bu dönemde ilk nüfus sayımı özel bir amaçla (askere almak amacıyla) yapıldığı için, bir çok kişinin de bu sayımdan kaçmış olabileceği tahmin edilmektedir. Bu sebepten dolayı erkek nüfus miktarının sayımda tespit edilenden daha fazla olması muhtemeldir. Aynı zamanda bu nüfus sayımında sadece erkek nüfus sayılmıştır kadın ve çocukların sayısı belirli değildir. Bu dönemdeki verilere göre Bayramiç, Çanakkale İl'i içinde nüfusu fazla olan yerleşim yerlerinden biridir.

Tablo 2: 1876'da Çanakkale'deki Kaza ve Nahiyelerde Erkek Nüfusu ve Hane Sayısı

Kaza ve Nahiyeler	Toplam erkek nüfusu	Toplam hane sayısı	Müslüman erkek nüfusu	Müslüman hane sayısı
Çanakkale Nahiyesi	5290	2362	3357	1297
Erenköy Nahiyesi	1181	433	-	-
Eceabat Nahiyesi	5168	2236	2060	1149
Lapseki Kazası	4467	1954	4073	1774
Biga Kazası	4408	3685	2990	2557
Dimetoka Nahiyesi	1851	901	1360	650
Çan Nahiyesi	3381	1367	3132	1287
Ezine Kazası	5619	2875	4774	2390
Bayramiç Nahiyesi	6636	2658	6332	2549
Kumkale Nahiyesi	1437	679	529	292
Ayvacık Kazası	8055	4079	7506	3184
Bozcaada Kazası	2027	438	580	267
Toplam	49520	23685	36693	17396

Kaynak: Çanakkale İli, 1876, Cezayir-i Bahr-i Sefid Salnamesi

Tablo 2 deki verilere Bayramiç Nahiyesi (% 13), Ayvacık (% 16) Kazası'ndan sonra en fazla erkek nüfusun bulunduğu yerdir. Toplam Müslüman hane sayısının da ise üçüncü sıradadır. Müslüman erkeklerin dışında 220 Rum ve 84 Kıpti (çingene) bulunmaktadır. Rumların toplam hane sayısı 83 ve Kıptilerin toplam hane sayısı 26'dır. Bu dönemde Rumlar'ın en fazla buldukları yerler, Kale-i Sultaniye, Ezine ve Biga ilçeleridir. Kıptilerin en çok buldukları yerler ise Çan, Ayvacık, Bayramiç, Lapseki ve Ezine'dir.

1879'larda Balkan Türkler'inin göçü sonrasında, bir kısım göçmenlerin Bayramiç ve çevresine yerleştikleri ve yerli Türk nüfusunu yoğunlaştırdıkları görülmektedir (Başaran 2002).

Nüfusun yoğunlaştığı Bayramiç'te ilk belediye 1882 yılında kurulmuştur. 1902 yılında da, Kasaba ilçe merkezi olur. Bu dönemde yerli Türk nüfusu ilçenin değişik yerlerinde dağınık yaşamaktadır. Kaz Dağı içlerine ve ovalık alandaki bazı köylere Türkmen aileleri yerleşmişken, göçebe Yörüklerin bugün de olduğu gibi daha çok Kaz Dağı'nın kuzey ve doğu etekleri ile Menderes Nehri'nin kuzey bölümlerini yurt edindikleri görülmektedir. Ayrıca, Karıncalı ve Koşuburnu gibi köylere Aleviliği benimsemiş boylar da yerleştirilmiştir (Cook 1973: 349).

Bayramiç İlçesi'nin, Osmanlı Devleti dönemine ait daha fazla nüfus verisine ulaşamamıştır. Örneğin 1897 yılında Osmanlı Devleti'ne ait ilk istatistik yıllığında Çanakkale ile ilgili veriler vardır fakat, Bayramiç ilçesi ile ilgili verilere ulaşamamıştır.

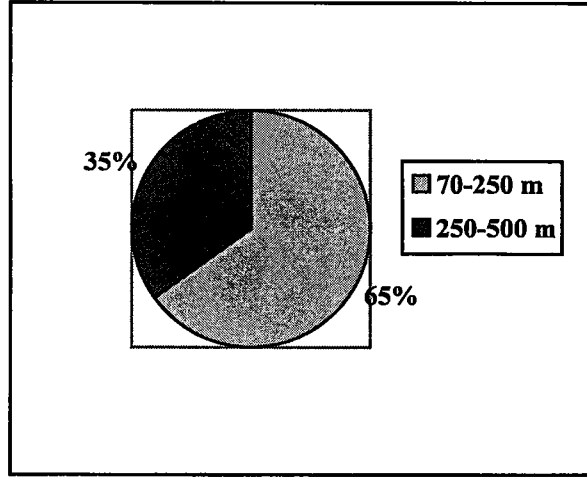
BÖLÜM III

BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN CUMHURİYET DÖNEMİ NÜFUS GELİŞİMİ VE DAĞILIMI

3. 1. Bayramiç İlçesi'nde Topografik Faktörlere Bağlı Nüfus Dağılışı

Bayramiç İlçesi'nin arazisi, genellikle tepelerle kaplı olup, bu alanlar vadilerle parçalanmış engebeli bir görünüm arz etmektedir. Yerleşim yerleri ovalarda, platolarda ve akarsu havzasında bulunmaktadır. Bayramiç İlçesi'nde akarsuların düzenli bir rejimi olmamasına rağmen, yine de buralara yakın yerlerde yerleşim yerleri kurulmuştur.

Kırsal ve kentsel nüfus dağılımını etkileyen en önemli coğrafi faktör yükseltilerdir. Yükseltinin az olduğu kesimler daha yoğun nüfuslu olmalarına karşın, yüksek kesimlerin daha az nüfuslu olduğu görülmektedir (Harita 3). 500 metrenin üzerinde olan yükseklikler Bayramiç İlçesi'nde fazla değildir ve bu yerlerde fazla yerleşim alanı yoktur. Bayramiç İlçesi'nde 250-500 metre arasındaki yükseltilerde 29 kırsal yerleşim yeri ve 0-250 metre arasındaki yükseltilerde ise 46 yerleşim yeri bulunmaktadır. 250-500 metre arasında kırsal nüfusun % 35'i yaşamaktadır. 0-250 metre arasındaki yükseltilerde yer alan yerleşim yerlerinde ise nüfusun % 65'i yaşamaktadır (Grafik 1). Bu durum yükseltinin, nüfus dağılımı üzerindeki etkisini göstermektedir. Bayramiç ilçe merkezi de 70 metre yükseltide yer almaktadır. Kırsal nüfusun çoğunluğu ise 300 metrenin altında yer almaktadır. Bu yükseltide yer alan köylerin, geçim kaynaklarının genel olarak sebze ve meyve tarımı olduğu ve ekonomik olarak gelişmiş köyler olduğu görülmektedir. 300 metrenin üzerinde yer alan köylerin ise daha az nüfuslu ve geçim kaynaklarının hayvancılık ve kuru tarım olduğu ve bu köylerin ekonomik olarak fazla gelişmemiş olduğu görülmektedir. Yukarışapçı ve Osmaniye gibi köyler bu nitelikteki köylerdir.

Grafik 1: Yükselti Basamaklarına Göre Yerleşim Birimlerinin Dağılım Oranları (2000)

3. 2. Bayramiç İlçesi'nde Nüfus Gelişimi (1927-2000)

Nüfus sayımı “bir memlekette belli bir anda bütün fertleri kapsayacak şekilde demografik verilerin toplanması ve bunların işlenmeye hazır hale getirilmesi, belli gayelere uygun tarzda tertip edilmesi ve yayınlanması” olarak tanımlanabilir (Tandoğan 1994). Türkiye’de modern anlamda ilk nüfus sayımı Cumhuriyetin ilanından dört yıl sonra 28 Ekim 1927 yılında ‘Umumi Nüfus Tahriri’ adı altında yapılmıştır. Bu sayımda Türkiye’nin toplam nüfusu 13 648 270 kişi iken, Çanakkale İl nüfusu 181 735 kişi ve Bayramiç İlçe nüfusu ise 24 929 kişidir. Bu ilk nüfus sayımında, ilçe merkezi ve köylerinin nüfusunu kesin olarak bilinmemektedir. İlçe merkezi ve köylerin nüfusu hakkında detaylı ilk bilgilere, 1935’te yapılan ikinci Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından ulaşılmaktadır. Bu sayımda, ilçe merkezinin nüfusu, 5 481, köylerin nüfusu 25 926 olarak belirlenmiştir. 2000 yılında ise ilçe merkezinin nüfusu 11 988, köylerin nüfusu 20 326 olduğu görülmektedir. Bayramiç İlçesi’nin nüfusu 1935-2000 yılları arasındaki 65 yıllık süre içinde 907 kişi kadar bir artış göstermiştir (Tablo 3).

1927-2000 yılları arasında Türkiye’de on beş genel nüfus sayımı yapılmıştır. Bu süre içinde Türkiye’nin nüfusu 13 648 270 kişiden 67 803 927 kişiye ulaşmış ve 73 yılda yaklaşık 54 milyonluk bir nüfus artışı gerçekleşmiştir (yaklaşık 5 katlık bir artış). Bayramiç İlçesi’nin bağlı olduğu Çanakkale İl nüfusu ise, 1927’de 181 735 kişi iken 2000 yılında 464 975 kişiye ulaşmıştır (yaklaşık 2.5 katlık bir artış). Bayramiç İlçesi ise 1927 yılında 24 929 kişiden, 2000 yılında 32 314 kişiye ulaşmıştır. 73 yılda ilçe nüfusu yaklaşık 2.5 kat artmıştır. İlçe nüfusu bağlı olduğu Çanakkale İli ile hemen hemen aynı nüfus artış hızını göstermiştir.

Bayramiç İlçe nüfusunun sayım yıllarına göre gelişmesi gözden geçirildiğinde, nüfus artışın düzenli olmadığı ve devreden devreye büyük farklılıklar gösterdiği dikkati çeker (Tablo 3). Bayramiç İlçesi’nin yıllık nüfus artış hızı 1935 yılında Türkiye ve Çanakkale il merkezindeki nüfus artışından biraz yüksek olduğu görülmektedir. 1927-1935 yılları arasında nüfusun, yılda %0 29,1 oranında bir artış kaydettiği anlaşılmaktadır. Daha sonraki dönemlerde ise, özellikle ikinci dünya savaşının ülkede oluşturduğu olumsuz ortam sebebiyle ve göçlerin etkisiyle ilçe nüfusu, bu artış temposunu koruyamamıştır (Tablo 3).

Bayramiç İlçesi’nin 1935-1940 yılları arasındaki dönemine baktığımızda, ilçe nüfusunda azalma olduğu görülmektedir (%0 -12). Önceki dönemde hızlı bir şekilde yükseliş gösteren nüfus artışı, eksi değerlere düşmüştür. Bunun nedeni de, erkek nüfusun bu dönemde askere alınmasıdır (Tablo 3). Bu dönemde Çanakkale İli’nde ise, sayım yıllarına göre en yüksek nüfus artış hızının yaşandığı dönemdir (%0 62,5). Bunun nedeni de II. Dünya Savaşının yaklaşmasıyla, Çanakkale İli’nin stratejik bölge olması nedeniyle askeri birliklerin yoğunlaşmasıdır. Çanakkale İli’nin diğer ilçelerine baktığımızda, Gelibolu, Lapseki, Eceabat gibi stratejik önemi olan ilçelerde erkek nüfus artmış, Bayramiç gibi stratejik önemi olmayan ilçelerde ise erkek nüfus azalmıştır (Tablo 4).

Tablo 3: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç İlçe Merkezinin Nüfus Artışı

Sayım Yılı	Bayramiç Nüfusu	Bayramiç'in Yıllık Nüfus Artışı (%o)	Çanakkale'nin Yıllık Nüfus Artışı (%o)	Türkiye'nin Yıllık Nüfus Artışı (%o)
1927	24 929	-	-	-
1935	31 407	29,1	24,3	21,1
1940	29 579	-12	62,5	19,6
1945	25 920	-26,5	8,2	10,6
1950	26 453	4,1	-18,4	21,7
1955	27 111	4,9	14,7	27,8
1960	29 457	16,6	16,1	28,5
1965	30 317	5,8	7,4	24,6
1970	29 513	-5,4	5,9	25,2
1975	29 523	0,1	4,7	25,0
1980	32 007	16,2	11,7	20,7
1985	32 165	1	12,6	24,9
1990	31 949	1,3	7,1	21,7
2000	32 314	1,1	7,3	18,3

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

Tablo 4: 1935-1945 Yıllarında Çanakkale İl Merkezi ve İlçeleri'ndeki Nüfus Dağılımı

İlçeler	1935 Sayım Yılı			1940 Sayım Yılı			1945 Sayım Yılı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Merkez	14307	10892	25241	29282	12127	41409	24550	13018	37568
Ayvacık	9037	9311	18348	8759	9659	18418	10386	10072	20458
Bayramiç	16261	15146	31407	13873	15706	29579	13025	12895	25920
Biga	35627	37829	73456	34417	38079	72496	29557	30794	60351
Bozcaada	823	868	1691	1046	846	1892	895	870	1765
Eceabat	4440	3761	8201	8329	4350	12672	10791	4586	15377
Ezine	9434	7884	17318	9995	8422	18417	11279	8923	20202
Gelibolu	10420	9451	19871	33504	10796	44300	42378	11719	54097
İmroz	3083	3265	6348	3190	8256	6446	3175	3184	6359
Lapseki	10228	10683	20911	23531	10956	34487	12575	11624	24199
Yenice				11559	12906	24465	13126	13558	26684

Kaynak: DİE verilerinden alınmıştır

Bayramiç İlçesi'nin 1940-1945 yılları arasındaki nüfus artışı yine önceki dönemde olduğu gibi eksi değerdedir (Tablo 3). Bu dönemdeki nüfusun azalma sebebi ise, kırsal alandan yapılan göç hareketidir. Özellikle bu dönemde, kadın nüfusu azalmıştır (Tablo 4). İlçe merkezi nüfusu artarken, kırsal alandaki nüfusta azalma olmuştur (Tablo 5). Kırsal alandan ilçe merkezine ve ilçe dışına göç yaşanmıştır. Bu dönemde Çanakkale İl nüfus artış hızı ise düşmüştür. Bunun nedeni ise, askeri birliklerin Çanakkale'den ayrılmaya başlamasıdır. Bundan dolayı da Çanakkale nüfus artış hızı Türkiye nüfus artış hızından düşüktür. Bu dönemde Türkiye nüfus artış hızı ise önceki dönemin yıllık nüfus artış hızının yarısı oranında bir artışa sahne olmuştur. Bu düşük nüfus artışının sadece savaş yıllarının olumsuz faktörleri ile açıklanamayacağı, muhtemelen daha ağır basan sebebin, 1940-1945 döneminde Türkiye'de normale göre, çok az çocuk doğması ile ilgili olduğu ifade edilmiştir (Darkot 1954) . Darkot'a göre, Birinci Dünya Savaşı ve milli mücadele yıllarında (1914-1922), doğumların az, ölümlerin çok olması, 1940-1945 döneminde ana-baba olma şansına sahip nüfusun az olmasına yol açmıştır. Bundan dolayı da doğumlar az gerçekleşmiştir ve dolayısıyla nüfus artış hızının düşmesine sebep olmuştur. Yine, İkinci Dünya Savaşı yıllarına rastlayan bu dönemde baba olabilecek, evlenebilecek büyük bir erkek nüfusun silah altına alınması, savaş yıllarındaki mahrumiyetlerin getirdiği hastalıklar ve kıtlıkların ölüm oranını artırması, nüfus artış hızını önemli ölçüde yavaşlatan faktörler arasında sayılabilir. Bayramiç ilçe nüfusundaki azalış da bütün bu gelişmelerden etkilenmiştir.

Tablo 5: Bayramiç İlçe Merkezi ve Köylerin 1935-1945 Yılları Nüfusu

Yıl	Bayramiç İlçe Merkezi			Köyler		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1935	3887	1594	5481	12374	13552	25926
1940	1467	1500	2967	12406	14206	26612
1945	2635	1636	4291	10370	11259	21629

Kaynak: DİE verilerinden alınmıştır

1945-1950 yılları arasında Bayramiç İlçe nüfus artış hızı artmıştır. Bunun nedeni ise, bu dönemde II. Dünya Savaşı'nın kesin olarak bitmesi ve askere alınan nüfusun geri gelmesidir. Bu durumdan dolayı Çanakkale il nüfusu ise azalmıştır. Çünkü çok sayıdaki askeri Çanakkale'de tutma gereği kalmamıştır. Türkiye nüfusu ise bu dönemde artmıştır.

1950 yılından sonra ise, Bayramiç İlçe nüfus artış hızı artmıştır. bu artış aynı zamanda Çanakkale ili ve Türkiye nüfus artış hızlarında da görülmektedir. Bunun nedenleri arasında ise İkinci Dünya Savaşı'nın sonra çok partili demokratik rejime geçmenin de etkisiyle sağlanan nispi huzur ve sükun sayesinde geleceğe daha büyük bir güvenle bakılması gibi psikolojik sebepler, milli gelirin artması gibi iktisadi faktörler ve doğum oranının artması sayılabilir. Buna karşılık hayat standardının yükselmesinin yanında, tıptaki gelişmeler sayesinde sıtma, verem, tifo gibi ölümcül bir çok hastalığın tedavi edilebilir hale gelmesi, ölüm oranının düşmesini sağlamıştır. Doğum oranı artarken ölüm oranının düşmesi, nüfusun süratle artması sonucunu doğurmuştur.

1970 yılına kadar ilçe nüfus hızı artmıştır. 1970 yılında ise ilçe nüfus artış hızında bir düşme meydana gelmiştir (% -5,4). Bunun nedeni ise köyden kente ve yakın çevreye olan göç hareketidir. Bu dönemde ilçe merkezinin nüfusu % 27,4 artarken, köylerin nüfus artış hızı düşmüştür (% -11,9). İlçe merkezinin nüfus artış hızı Türkiye nüfus artış hızına (% 25,2) yakın değerdayken köylerdeki nüfus azalış nedeniyle toplam nüfus azalmıştır.

1970 yılından sonra ise Bayramiç ilçe nüfus artışı hızı artmıştır. En fazla artış hızı ise 1980 yılında (% 16,2) gerçekleşmiştir. Bunun nedeni ise bütün Türkiye'de olduğu gibi hayat şartlarında meydana gelen iyileşmedir. Aynı zamanda ilçenin nüfus artışında, 1960 yılındaki nüfus artış hızının yüksek olması ve bu dönemde doğanların evlenme yaşına ulaşmaları ile doğum oranlarında meydana gelen yükselmenin etkili olduğu söylenebilir.

1980 yılından sonra ilçenin nüfus artış hızı artmıştır. 2000 yılında ise nüfus artış hızı %0 1,1 oranındadır ve Türkiye nüfus artış hızından düşüktür. İlçedeki nüfus artışının yüksek olmamasında, ilçedeki ekonomik faaliyetlerin çok çeşitli olmaması ve çalışma sahalarının az olması etkilidir. Bu durum, özellikle genç nüfusun dışarıya göç etmesine neden olmaktadır. Bunun yanında özellikle ilçede okuma yazma oranının yüksek olması gençlerin öğrenim amacıyla Çanakkale İl merkezine ve yakın çevreye gitmesine yol açmıştır.

İlçenin aritmetik nüfus yoğunluğuna bakıldığında, 1935 yılında 15 iken 2000 yılında 25 olduğu görülmektedir (Tablo 6). 1935 yılında Türkiye nüfus yoğunluğu 21, 2000 yılında ise 88'tir. Bayramiç İlçesi'nin nüfus yoğunluğu Türkiye nüfus yoğunluğunun altında bir gelişme göstermiştir. Çanakkale İli'nin ilçeleri arasında ise nüfus yoğunluğu az olan ilçeler arasında yer almaktadır (Tablo 6). Çanakkale İli'nin yüzölçümü büyüklüğü bakımından Bayramiç İlçesi üçüncü sırada yer almaktadır. Nüfus yoğunluğunun az olmasının nedeni de yüzölçümünün büyük olmasıdır.

Tablo 6: Çanakkale İl ve İlçe 1935-2000 Yılları Nüfus Yoğunluğu

İlçe	Yüzölçüm (km ²)		Nüfus Yoğunluğu	
	1935	2000	1935	2000
Merkez	915	928	28	112
Ayvacık	1040	893	18	34
Bayramiç	2055	1284	15	25
Biga	1605	1354	46	57
Bozcaada	30	43	56	56
Çan	-	906	-	58
Ecebat	435	465	19	21
Ezine	1010	654	17	54
Gelibolu	730	820	27	56
Gökçeada	285	287	22	31
Lapseki	935	882	22	30
Yenice	-	1417	-	28

Kaynak: DİE verilerinden alınmıştır

2000 yılında Bayramiç, Çanakkale İli'nin ilçeleri içinde nüfus yoğunluğu en az olan ikinci ilçedir (Tablo 6). 1935 yılında ise diğer ilçeler arasında nüfus yoğunluğu en az olan ilçedir. Bunun nedeni de 1935 yılında yüzölçümü en büyük ilçe olmasıdır (Tablo 6). Bayramiç İlçesi'nin 65 yıl içinde nüfus yoğunluğu % 60 artmıştır. Bu durumda da ilçe yüzölçümünün küçülmesi ve nüfus miktarının artmasının etkili olduğu söylenebilir.

3. 3. Kentsel ve Kırsal Nüfus Dağılımı

Türk toplumu, uzun yıllardan beri, ekonominin tarıma dayanmasının bir sonucu olarak kırsal yerleşme düzeni içerisinde yaşamını sürdürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde ise, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma hedeflediği için, sanayileşme konusundaki gayretler sonucunda, köylü toplum olmaktan kentli toplum olmaya doğru hızlı bir gelişim yaşanmaktadır. Kent olarak kabul edilen yerleşmelerde nüfusun belli bir zaman dilimindeki artışı olarak tanımlanan kentleşme de Türkiye'de hızlı nüfus artışının sonucu olarak hızlı bir gelişme göstermektedir (Sergün 1993: 42)

Türkiye'de kırsal ve kentsel yerleşim yeri ayırımında, çeşitli kriterler kullanılır. Çok kullanılan kriterlerden biri idari kriterdir (Özçağlar 1997). Devlet İstatistik Enstitüsü'nün önceden beri sürdürdüğü ayırım esas alınarak il ve ilçe merkezleri kent, bucak ve köy merkezleri ise kırsal olarak kabul edilmektedir.

Bayramiç İlçesi topografya ve nüfus dağılımı haritası incelendiğinde nüfus dağılımının topografik faktörlerden etkilendiği, İlçe'nin bazı yerlerinde kırsal yerleşme sayısının daha fazla, nüfusun daha yoğun, bazı yerlerinde ise yerleşmeler daha az ve nüfusun az olduğu görülür (Harita 3). Bu farklılıklar doğal çevre ve tarihsel gelişme süreci içinde kazanılmış olan sosyo-ekonomik ve kültürel çevre koşullarından kaynaklanmaktadır.

Bayramiç İlçesi, ilçeye bağlı bucak merkezleri olan Evciler ve Yiğitler de sayıldığına, toplam 76 köye sahiptir.

3. 3. 1. İlçe Merkezi'nin Nüfusu

Bayramiç ve köylerindeki nüfus artışı ve bu artışın gösterdiği demografik eğilimler konusundaki en sağlıklı bilgilerimiz, kuşkusuz Cumhuriyet Dönemi'nde başlamış olan periyodik nüfus sayımlarının sonuçlarına dayanmaktadır. 1927'de yapılan ilk Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ilçenin köyleriyle birlikte nüfusu 24 929 dur. Bu ilk nüfus sayımında, ilçe merkezi ve köylerinin nüfusu kesin olarak belirlenememiştir. İlçe merkezi ve köylerin nüfusu hakkında detaylı bilgilerin ilki 1935'te yapılan ikinci Genel Nüfus Sayımıyla elde edilmiştir. Bu sayımda, ilçe merkezinin nüfusu 5 481 kişidir. 2000'de 11 988 olan Bayramiç merkezinin nüfusu 1935-2000 yılları arasındaki 65 yıllık süre içinde 6 507 kişilik bir artış göstermiştir (Tablo 7).

Tablo 7: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç İlçe Merkezinin Nüfus Artışı

Sayım Yılı	Bayramiç Nüfusu	Bayramiç'in Yıllık Nüfus Artışı (%o)	Türkiye'nin Yıllık Nüfus Artışı (%o)	Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinin yıllık nüfus artış hızı (%o)
1935	5481	-	-	17,50
1940	2967	-130,0	19,6	26,72
1945	4291	75,0	10,6	15,10
1950	2996	-73,4	21,7	22,47
1955	3620	38,1	27,8	55,67
1960	4145	27,2	28,5	49,21
1965	4607	21,2	24,6	39,71
1970	5282	27,4	25,2	47,33
1975	6385	38,2	25,0	41,75
1980	7854	41,7	20,7	30,47
1985	8639	19,1	24,9	62,61
1990	10160	32,5	21,7	43,10
2000	11988	16,6	-	26,81

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

Bayramiç İlçe merkezinin nüfusunun sayım yıllarına göre değişimi gözden geçirildiğinde, bu artışın düzenli olmadığı ve devreden devreye büyük farklılıklar gösterdiği dikkati çeker (Tablo 7). Bayramiç kentinin yıllık nüfus artış hızı 1935, 1945, 1950, 1960, 1965 ve 1985 sayım devrelerinde, Türkiye yıllık nüfus artış hızının altında kalmıştır (Tablo 7). Bu devreler dışındaki sayım devrelerinde ise, artış hızı Türkiye'nin yıllık nüfus hızının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir, 1940 yılında %o 130 ve 1950 yılında da %o 73 oranında bir azalma olmuştur (Tablo 7).

Cumhuriyetin ilanından hemen sonraki dönem de Bayramiç Kent merkezinin nüfusunda işgallerin ve bu işgaller sırasındaki iç huzursuzluluğun etkisi görülmektedir. Bu durumu, sadece işgale ve korunması kolay olan yerlere yerleşme olarak ifade etmek eksik olur. O zamanki ekonomik faaliyetler de, nüfus üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bayramiç'te nüfus çekici, etmenler henüz oluşmamıştı.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; tarıma elverişli arazilerin az olması ve ilkel tarım metotlarının uygulanması tarımsal üretimin yetersiz olmasına yol açtığından dolayı, yöre halkı geçimini daha çok hayvancılıkla sağlıyordu. Bunlardan dolayı, halk daha çok hayvancılığa uygun yerlerde ve dağlık gruplar halinde yaşıyorlardı. Bu tarihlerde, dağların yamaçlarında ve hayvancılığa elverişli yerlerdeki köylerin nüfusları, ova kenarında kurulmuş köylerin nüfuslarından daha fazla idi. 1935 yılında 5481 kişi olan Bayramiç kentinin nüfusu yıllık %o 130 oranında bir azalma ile 1940 da 2967 kişi olmuştur. Bu devredeki nüfusun azalma nedenleri, salgın hastalıkların var oluşu, bebek ölümlerinin fazla oluşu ve refah seviyesinin düşük oluşu ve göçlerin etkisidir. Göçlerin etkisini, o devrelerdeki erkek nüfusun azalması açıkça göstermektedir. 1935 de Bayramiç'te erkek nüfusu 3887 iken 1940 da 1467 ye düşmüştür. Ayrıca 1935-1950 yılları arasındaki nüfusunun bir başka azalma nedeni de, bu devrede ülkedeki seferberlik ilanından dolayı yıllık nüfus artış oranında bir düşme olmuştur (%o 10,6). Artış oranındaki bu düşme, Bayramiç'e nüfusta azalma olarak yansımış;

böylece 1935 de 1594 olan kadın nüfusu 1500 e, 3887 olan erkek nüfus ise 1467 ye düşmüştür. Bu durum ise seferberlikten dolayı genç erkek nüfusun silah altına alınmasından dolayı evlenmelerin çok azalması ve ölümlerin artması gibi nedenlerden kaynaklanmıştır.

İlçe merkezinin nüfusu 1945’de %o 75 oranında artarak 4291 olmuştur. 1950’de tekrar %o 73 oranında azalma ile 2996’ya düşmüştür. 1955 yılında Bayramiç’teki nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerine çıkmıştır. 1955 den sonra Bayramiç kentinde Türkiye ortalaması kadar olmasa da hızlı bir nüfus artışı yaşanmaktadır. Böylece 1950’de 2996 olan kent nüfusu 1955 de 3620 kişiyi bulmuştur. Nüfus artışıdaki bu ani yükselmenin başlıca nedenleri, tüm ülkede olduğu gibi, savaş sonrasında sağlık imkanlarının düzelmesi, salgın hastalıkların büyük ölçüde önlenmesi, Bayramiç’in ulaşım yollarının gelişmesi ve hayat seviyesinin yükselmesidir.

Tablo 8: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç Kasabasının Nüfus Artışı

Sayım Dönemleri	Sayım Dönemlerinde Nüfus Artışı (kişi)	Bayramiç’in Yıllık Nüfus Artışı (%o)
1935-1940	-2514	-130
1940-1945	1324	75
1945-1950	-1295	-73,4
1950-1955	624	38,1
1955-1960	525	27,2
1960-1965	462	21,2
1965-1970	675	27,4
1970-1975	1103	38,2
1975-1980	785	41,7
1980-1985	1521	19,1
1985-1990	833	32,5
1990-1997	776	28,1
1997-2000	995	33,3

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

1955’de yüksek olan yıllık nüfus artışı, 1955-1960 devresinde biraz azalarak %o 27 ye gerilemiştir. Böylece ilçe merkezinin nüfusu 1960’da

4145 olmuştur. 1960 yılında kent nüfus artışı Türkiye ortalamasından yüksek iken 1965 yılında ise Türkiye ortalamasından düşüktür. Bunun nedeni ise doğumların düşük olmasıdır. 1970 yılında ise tekrar nüfus hızı artmış Türkiye ortalamasının üzerine çıkmıştır. Bu yılda Türkiye'nin yıllık nüfus artışı %0 25,2 iken Bayramiç de ise oran %0 27,4'tür. 1975 yılında ise Bayramiç kentinin yıllık nüfus artışı %0 38,1 gibi bir orana ulaşarak Türkiye (%0 25) ortalamasının üzerine çıkmıştır. Kent merkezinde hızlı bir nüfus artışı vardır ve bu devam etmektedir. Bunun nedeni ilçenin ekonomik faaliyetlerinde çeşitlenmelerin olması ve refah seviyesinin yükselmesi, köyden kente göç olayının fazlaşması, tarım alanlarının genişlemesi ve hayvancılığın da artmasıdır.

Tablo 9: Bayramiç İlçesi'nin Sayım Yıllarına Göre Kır-Kent Nüfusu

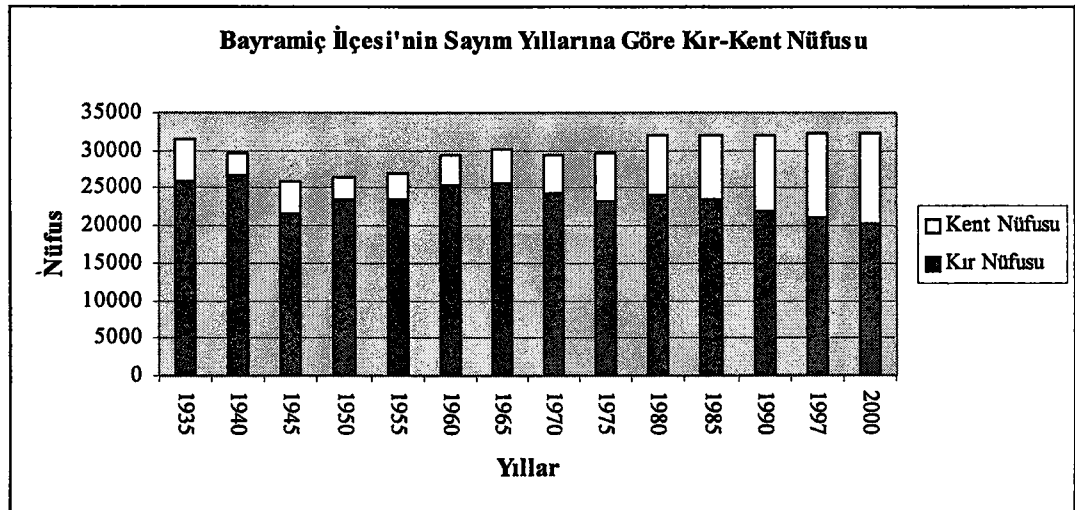
Sayım Yılları	Kır Nüfusu	Kent Nüfusu	Toplam	Kır Nüfus Artış Hızı (%0)	Kent Nüfus Artış Hızı (%0)
1935	25926	5481	31407	-	-
1940	26612	2967	29579	5,2	-130,0
1945	21629	4291	25920	-41,7	75,0
1950	23484	2969	26453	16,5	-73,4
1955	23491	3620	27111	0,05	38,1
1960	25312	4145	29457	170,5	27,2
1965	25710	4607	30317	3,1	21,2
1970	24231	5282	29513	-11,9	27,4
1975	23138	6385	29523	-9,2	38,2
1980	24153	7854	32007	8,6	41,7
1985	23526	8639	32165	-5,3	19,1
1990	21793	10160	31949	-15,3	32,5
1997	21009	11452	32461	-5,2	17,1
2000	20326	11988	32314	-11,0	15,2

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

1970 yılına kadar kır ve kent nüfusu oranlarında önemli bir değişiklik olmamıştır. Türkiye'de 1950'lerde belirginleşmeye başlayan kırdan kente göç kırsal alanlarda alt yapı yetersizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlikler, tarımda makineleşmenin yaygınlaşmaya başlaması ile meydana gelen iş gücü fazlası gibi itici etmenlerin yanında az da olsa kentlerin istihdam gibi imkanları gibi çekici etmenlerin etkisi ile

sanayileşme ile birlikte bir eğilim olarak günümüze kadar devam etmiştir. Bu durumu Bayramiç'te de görmek mümkündür. Tablo 9 da 1935 ile 2000 yılları arasındaki toplam nüfusun kırsal ve kentlerde dağılım oranları verilmiştir. Ayrıca 1940 ve 2000 nüfus verileri dikkate alındığında nüfus dağılımında kırdan kente önemli bir kayma olduğu Harita 4 ve Harita 5 de de görülmektedir.

Türkiye'de, kırsal kesimden göçler, genellikle önce yakındaki kente daha sonra ise büyük kentlere doğru olmaktadır. Bayramiç'te kırsal kesimden kente buradan da il merkezi ve Türkiye'nin diğer illerine göç hareketi olmuştur. 1950 den sonra bütün Türkiye'de olduğu gibi Bayramiç'te de göçler hız kazanmıştır. 1986 yılında yapımı başlanan Bayramiç Barajının inşaatı yöre halkının işçi olarak çalışmasına olanak vermiş. Bu durum Bayramiç'ten dışarıya göç oranını azaltmış hatta dışarıdan işçi göçü olmuştur. Baraj yapımının tamamlanması sonucu tarım alanlarının sulama olanağı fazlalaşması ile tarım arazileri genişlemiştir. Böylece tarımdan elde edilen gelir artmış bu durum da ilçeden dışarıya olan göçü azaltmıştır.

Grafik 2: Bayramiç İlçesi'nin Sayım Yıllarına Göre Kırsal-Kent Nüfusu

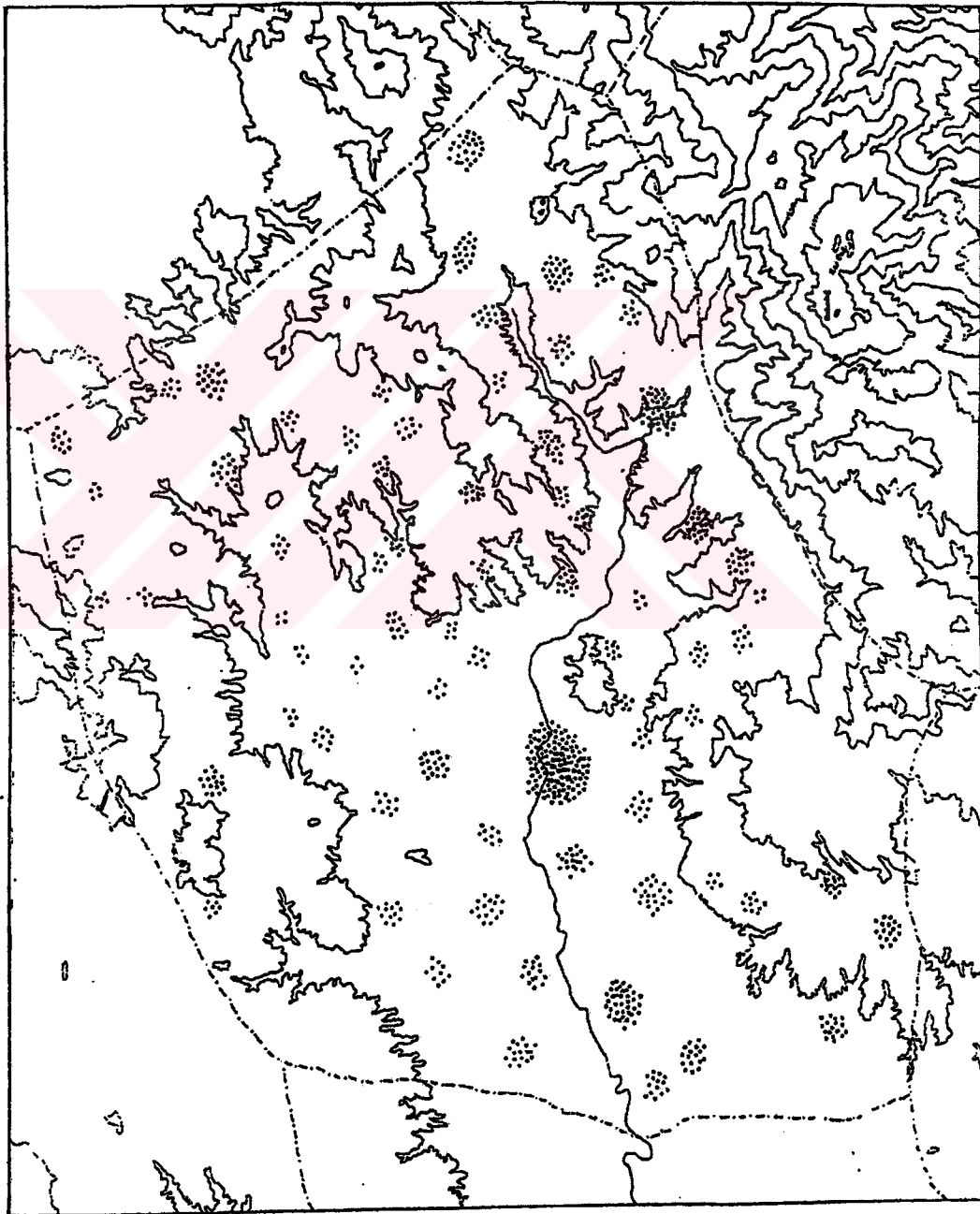
Kırsal alandan ilçe merkezine olan göç, özellikle kuru tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayan köylerde devam etmektedir. 1985 yılından itibaren köylerin nüfuslarında önemli azalma meydana gelmiştir. Gerek ilçe merkezine ve gerekse yakın ve uzak kentlere göç yaşanmıştır (Tablo 9, Grafik 2). 2000 yılında ise bu durum devam etmektedir. İlçe merkezinde ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmemesi ve sanayinin fazla gelişmemesi nedeniyle gelen nüfus yine tarım alanlarında ve hizmetler sektöründe çalışmaktadır. İş bulamayan kırsal alandan gelen nüfus, bir süre sonra ilçe merkezinden de göç etmektedir. Bundan dolayı da ilçe merkezinin de, nüfus artış hızı (%o 16,58) göç yaşanmasına rağmen Çanakkale İl merkezinden (%o 24,55) ve Türkiye'den (%o 18,28) düşüktür.

Nüfusun kırsal alanlardan kentlere gelmesinin nedenleri arasında tarımda makineleşmede düşünülebilir. İlçe genelinde, kırsal kesimde de ağırlıklı pay olan (15-64) yaş grubundaki nüfus, makineleşmenin daralttığı iş olanaklarını kentsel alanda ya da daha farklı illerde aramaktadır. Kentleşme hareketi (kırsal alandan göç edenler), özellikle iş bulma amacından kaynaklandığından, daha çok erkek nüfus düzeyinde gerçekleşmektedir. Sosyo- ekonomik kalkınmanın ve şehirleşmenin sonucu olarak, köy nüfusunda zaman içinde bir azalma gözlenmiştir. Bu kesimde doğumların daha fazla olmasına rağmen, şehirlere göçün etkisiyle toplam köy nüfusu çok az bir artış kaydetmektedir. 1960-2000 yılları arasında, Bayramiç genelinde nüfus 29457 kişiden, 32314 kişiye çıkarken; kırsal nüfus ise 25312 kişiden 20326 kişiye gerilemiştir (Tablo 9, Grafik 2).

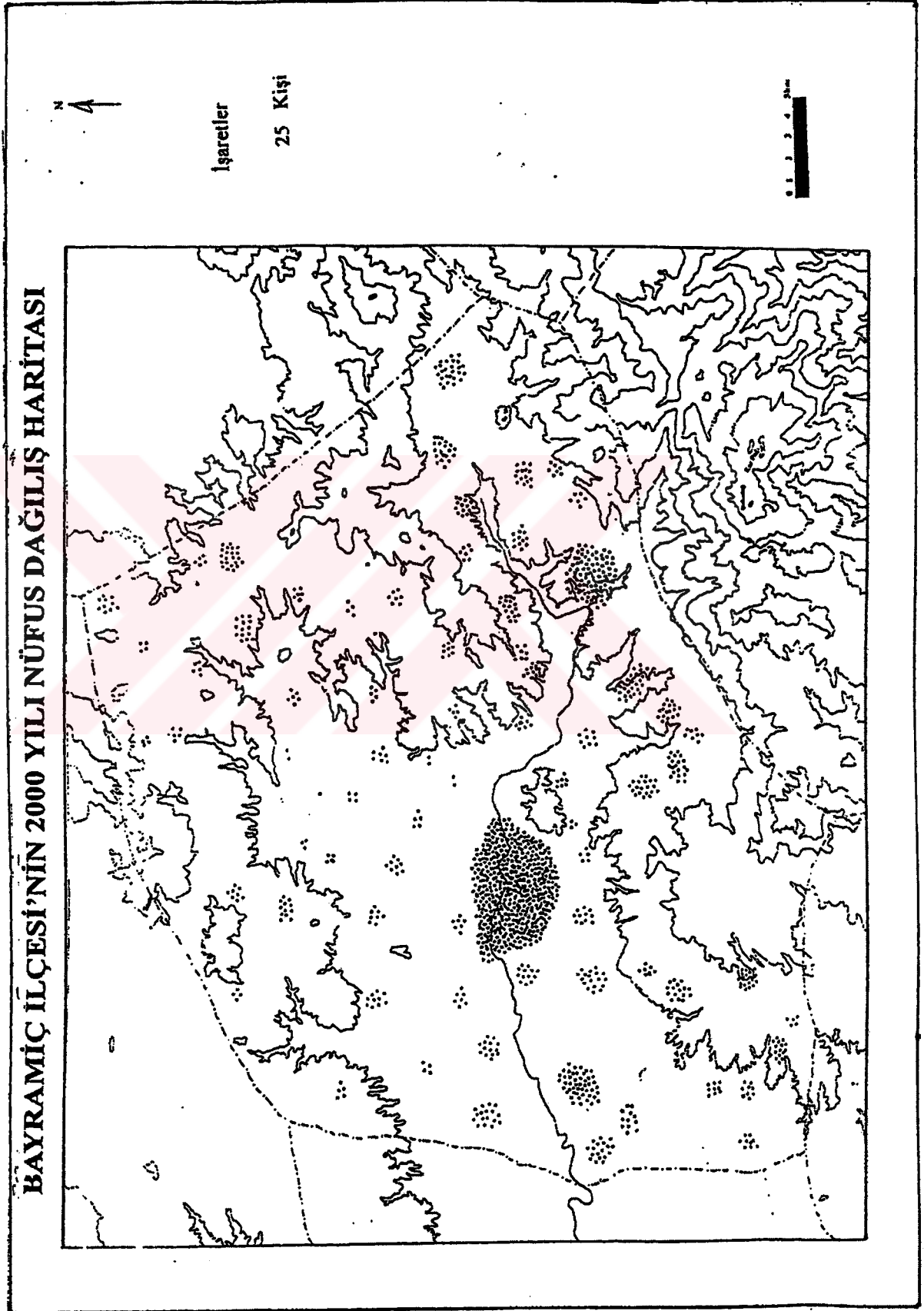

Harita 4: Bayramic İlçesi'nin 1940 Yılı Nüfus Dağılıs Haritası

BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN 1940 YILI NUFUS DAĞILIŞ HARITASI

Harita 5: Bayramiç İlçesi'nin 2000 Yılı Nüfus Dağılım Haritası

3. 3. 2. Bayramiç İlçesi'nde Kırsal Nüfus Dağılışı

Kır deyimini 'Köy' deyiminden daha geniş bir anlama sahiptir. 'Kırsal Yerleşme' kavramı içerisinde köy dışında, mahalle, oba, mezra, kom, divan, yayla gibi çeşitli yerleşme şekilleri de girer. Bunun yanında yerleşim alanları dışında kalan tarlalar, bağ bahçeler, ormanlar, otlaklar, kırsal konutlar ve boş alanlar gibi arazi kullanımı özellikleri bulunan yerlere de kır denir (Tümertekin 1995; Doğanay 2003).

Bayramiç İlçesi, 2000 yılı itibari ile ilçeye bağlı bucak merkezleri olan Evciler ve Yiğitler de sayıldığında, toplam 76 köye sahiptir. Bu köyler üç merkeze göre gruplanırlar: a) Merkez : 32 köy b) Evciler Bucağı: 16 köy c) Yiğitler bucağı : 28 köy. İlk 1940 yılındaki nüfus sayımında şekillenen bu idari yapı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. 1940 lardaki idari yapılanma ile Bucak Merkezi (Nahiye) olarak şekillenen Evciler ve Yiğitler zamanla bucak özelliklerini kaybederek, birer köy durumuna gelmişlerdir (Fotoğraf 3). Bayramiç'te sadece ilçe merkezinde belediye teşkilatı bulunmaktadır (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 3: Evciler Köyü'nden bir görünüm.

Fotoğraf 4: Bayramiç Belediye binasından bir görünüm.

Tablo 10: Bayramiç İlçesi'nin Köylerinde Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (1940 ve 2000) (M: Merkez, Y: Yiğitler, E: Evciler)

Köy	1940 Nüfusu			2000 Nüfusu		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Ağaçköy (M)	219	279	498	156	169	325
Ahmetçeli (M)	181	185	366	177	174	351
Alakeçi (M)	130	122	252	219	221	444
Alikabaklar (M)	-	-	-	123	111	234
Akpınar (M)	122	147	269	204	185	389
Bekirler (Y)	107	123	230	60	55	115
Bezirganlar (Y)	94	119	213	79	78	157
Bıyıklı (M)	80	81	161	23	29	52
Cazgirler (Y)	57	58	115	49	50	99
Çalıdağı (M)	79	80	159	84	89	173
Çatalçam (Y)	120	128	248	95	104	199
Çiftlik (Y)	76	78	154	61	58	119
Çavuş (M)	166	173	339	235	236	471
Dağahmetçe (M)	178	250	428	66	67	133
Daloba (M)	107	150	257	259	252	511
Doğancı (M)	100	113	213	81	84	165
Evhatlar	69	78	147	-	-	-
Gökçeici (Y)	83	85	168	46	43	89
Güvemcik (M)	81	96	177	10	4	14
Hacıbekirler (Y)	86	108	194	84	78	162
Hacıköy (Y)	99	133	232	50	56	106
Zeytinli (M)	123	124	247	55	53	108
Işikli (Y)	58	77	135	46	51	97
Kaykılar (M)	141	184	325	107	103	210
Üçyol (Y)	51	54	105	25	19	44
Kızıltepe (M)	67	73	140	41	45	86
Üzümlü (M)	113	118	231	88	86	174
Köylü (Y)	93	97	190	58	68	126
Kurşunlu (M)	169	201	370	82	86	168
Kuşçayır (Y)	194	213	407	107	99	206
Kutluoba (M)	125	150	275	133	144	277
Nebiler (M)	204	236	440	117	119	236
Osmaniye (Y)	78	69	147	17	11	28
Palamut (M)	150	158	308	126	125	251
Korucak (Y)	108	151	259	96	91	187
Pıtreli (M)	189	230	419	202	233	435
Pınarbaşı (M)	263	297	560	209	243	452
Saçaklı (M)	186	206	392	91	92	183
Saraycık (M)	105	100	205	75	58	133
Söğütgediği (Y)	196	219	415	175	164	339
Aşağışapçı (Y)	62	74	136	53	62	115
Yukarışapçı (Y)	58	67	125	62	50	112
Aşağışevik (Y)	50	60	110	42	36	78
Yukarışevik (Y)	55	64	119	17	22	39
Tülüler (M)	96	100	196	33	37	70
Türkmenli (M)	424	513	937	624	580	1204
Örenli (M)	62	89	151	57	56	113
Yahşeli (M)	191	245	436	155	157	312
Yanıklar (Y)	94	100	194	50	52	102
Yassıbağ (M)	118	136	254	258	238	496

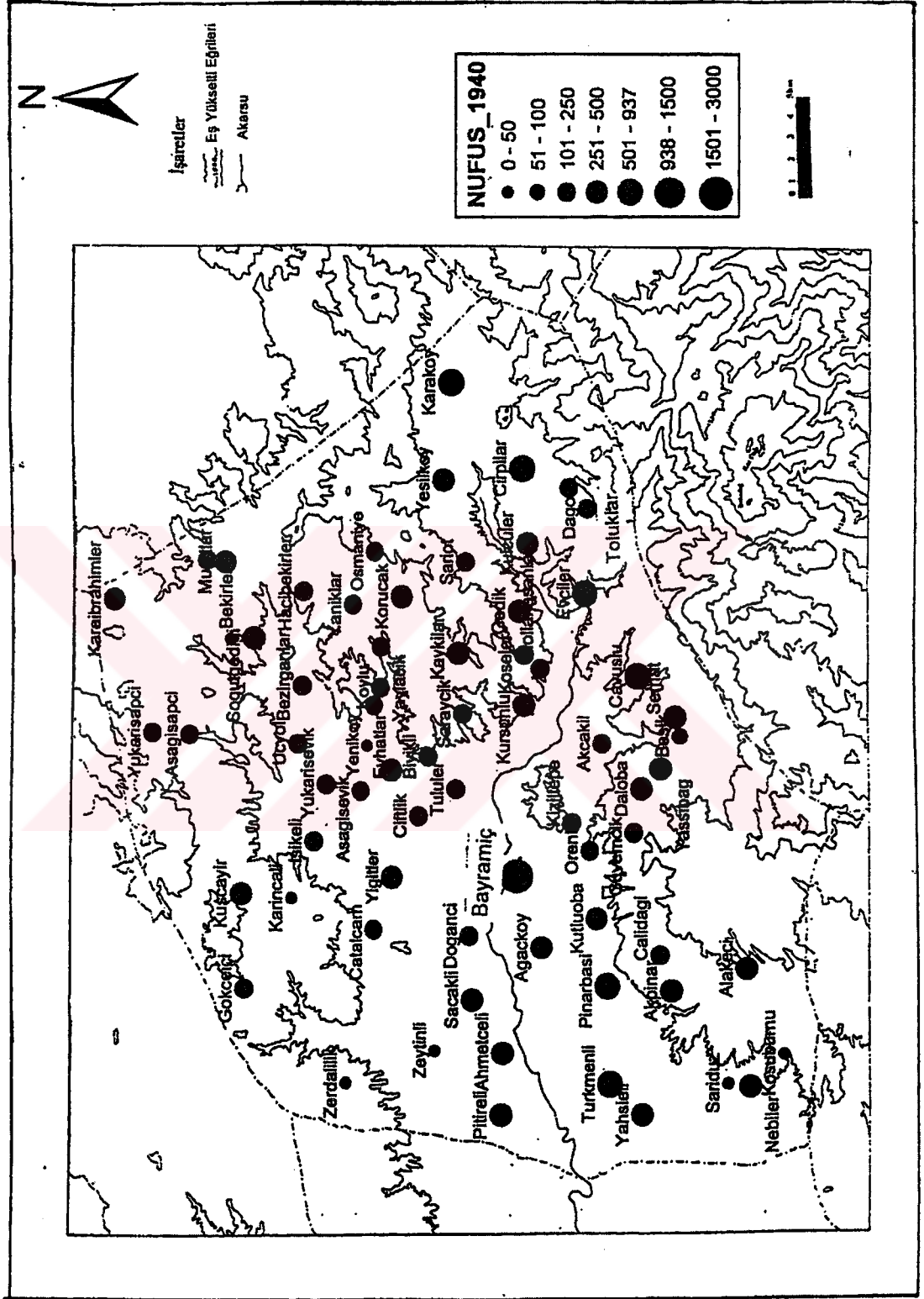
Köy	1940 Nüfusu			2000 Nüfusu		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Yaylacık (Y)	97	113	210	27	32	59
Yeniceköy (Y)	127	156	283	90	86	176
Yiğitler	210	252	462	106	111	217
Evciler	373	448	821	1099	932	2031
Akçakıl (E)	60	66	126	112	111	223
Beşik (E)	43	57	100	119	92	211
Çavuşlu (E)	274	321	595	321	315	636
Çırpılar (E)	242	296	538	187	194	381
Dağoba (E)	111	114	225	79	77	156
Yeşilköy (E)	215	217	432	247	260	507
Gedik (E)	222	278	500	230	235	465
Köşeler (E)	92	107	199	88	85	173
Külcüler (E)	141	203	344	139	168	307
Mollahasanlar (E)	81	95	176	170	162	332
Karaköy (E)	309	328	637	315	342	657
Sariot (E)	71	74	145	93	86	179
Serhat (E)	214	232	446	213	226	439
Tongurlu (E)	130	163	293	179	173	352
Toluklar (E)	96	115	211	77	86	163
Koşuburnu (M)	-	-	-	190	184	374
Karaibrahimler (Y)	132	148	280	123	119	242
Muratlar (Y)	226	274	500	283	270	553
Hacıdervişler (Y)	-	-	-	59	65	124
Sarıdüz (M)	-	-	-	115	117	232
Zerdalilik (M)	-	-	-	66	70	136
Karınca (Y)	-	-	-	135	159	294
Yeniköy (Y)	-	-	-	10	12	22

Kaynak: DİE verilerinden alınmıştır

1940 yılından 2000 yılına kadar geçen sürede köylerin nüfuslarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Ayrıca bazı köylerin ortadan kalktığı (Örnek: Evhatlar), bazılarının da isimlerinin değiştiği görülmektedir (Örnek: İsraili yerine Zeytinli, Deliler yerine Yeşilköy). Türkiye çapında yaklaşık 12 000 köyün isimleri Türkçe olmaması, karışıklığa sebep olması ve kötü anlamı olması gibi nedenlerden dolayı değiştirilmiştir (Tuncel 2000: 23). Genel olarak, sayım dönemlerinde kırsal alandaki nüfusun sürekli azaldığı görülmektedir (Tablo 10) (Harita 6, Harita 7).

1940 yılında merkez bucağa bağlı köylerin nüfusu toplam 5828 kişidir. 2000 yılında ise bu sayı 8908 kişi olmuştur (Tablo 10). Geçen 65 yıllık süre içinde 3080 kişi artmıştır. bu sürede bazı köylerin nüfusları artarken bazı köylerin nüfusları da azalmıştır. Merkeze bağlı köylerin toplam nüfusunda artışın bir sebebi de merkeze bağlı köy sayısının 1940

Harita 6: Bayramic İlçesi Köyleri'nin 1940 Yılı Nüfus Büyüklükleri

yılından sonra artmasıdır. 1940 yılında merkeze bağlı 16 köy, 2000 yılında ise 32 köy vardır. Merkeze bağlı Ağaçköy, Nebiler, Pınarbaşı, Örenli, Dağahmetçe, Güvemcik Kızıltepe, Kızılköy ve Yahşeli köylerinin nüfusları azalmış, Akpınar Çavuşköy, Daloba, Alakeçi, ve Türkmenli köylerinin nüfusları ise artmıştır. Kutluoba ve Çaldağ köylerinin nüfusları ise hemen hemen aynı kalmıştır. Bu sonuçlara göre, Bayramiç İlçe merkezine yakın olan köylerin nüfuslarında bir azalma yaşanırken, ilçe merkezine uzak olan ve Bayramiç Barajının yapılmasıyla sulama kanallarının devreye girmesiyle sulanabilir arazinin artmasıyla, sulu tarımın yaygınlaştığı köylerde ise nüfus artmıştır. Türkmenli Köyü'nde yaşanan nüfus artışında, hem ekonomik değeri fazla tarım ürünleri yetiştirmenin, hem de hayvansal ürünleri işleyen tesislerin kurulması etkilidir.

Evciler Bucağı'na bağlı köylerin 1940 yılındaki toplam nüfusu 5828 kişidir. 2000 yılında ise bu sayı 7212 kişiye çıkmıştır. Öncelikle Evciler Köyü'nün nüfusu 60 yıl içinde 1210 kişi artmıştır (Tablo 10). Bu artışın nedeni köyün tarımsal üretiminin artmasıdır. Ekonomik değeri yüksek olan meyve üretiminin artması, köyden göçü engellediği gibi, köyün dışarıdan göç almasını sağlamıştır. Ayrıca meyvelerin bakım ve toplanma zamanında çevre ve Bayramiç İlçesi'nin diğer köylerinden köye mevsimlik işçi göçü yaşanmaktadır. Bunun dışında, Beşik, Çavuşlu, Gedik, Mollahasanlar, Sarıot, Yeşilköy, Akçakıl, Karaköy ve Tongurlu köylerinin nüfusları artarken diğer yandan Dağoba, Çırpılar, Gedik, Köseler, Külcüler, Serhat ve Toluklar gibi köylerin nüfusları azalmıştır. Nüfusları artan köylerde etkili olan faktör yine tarımın iyileşmesidir. Bu köylerin hemen hemen tamamı 0-250 metre yükseltide yer almakta ve meyvecilik yapmaktadır. Nüfusları azalan köylerde ise, nüfuslardaki azalma çok fazla değildir. Bu köylerin 2000 yılındaki nüfusları, 1940 yılı nüfuslarına yakın değerlerdedir. Bunun nedeni de bu köylerin tarım arazilerinin fazla olmamasıdır. Belirli bir nüfusun üzerindeki, nüfusa köy arazisinin yetmemesi nedeniyle özellikle okumaya istekli olan gençlerin göç etmesine neden olmuştur.

Yiğitler Bucağına bağlı köylerin 1940 yılındaki toplam nüfusu 9420 kişi iken, 2000 yılında bu sayı 4206 kişi olmuştur (Tablo 10). 60 yıllık süre içinde 5214 kişi azalmıştır. Bayramiç İlçesi'nin köyden kente olan göçlerin en fazla yaşandığı köylerdir. Burada sadece Karıncalı köyünün nüfusu artmıştır fakat buradaki artış da çok fazla değildir. Bunun yanında, diğer köylerin nüfusları azalmıştır. Buradaki nüfus azalmasının nedeni ise göçtür. Bu köylerin ekonomik faaliyetleri kuru tarım ve hayvancılıktır (Fotoğraf 5). Bu faaliyetler de artan nüfusun geçimini sağlamadığı için, özellikle genç nüfus ilçe merkezine ve diğer ilçe ve illere göç etmiştir ve bu göç devam etmektedir. Özellikle de köylerde, genç nüfus çok azdır ancak okuyamayan ve başka bir yere göç etmiş ama gittiği yere uyum sağlayamamış gençler geri dönüp köylerinde yaşamaktadır.

Fotoğraf 5: Nüfusu azalan Hacıbekirler Köyü'nden bir görünüm.

Bayramiç İlçesi'nde 1990 yılında nüfusun % 31.8' i ilçe merkezinde, % 68,2'si köylerde yaşamaktadır. Türkiye'de ise toplam nüfusun % 56,6'sı şehirlerde, % 43,4'ü köylerde yaşamaktadır. Buradaki verilere göre, Bayramiç İlçesi'nde kentleşme oranı Türkiye'nin kentleşme oranından daha azdır. 2000 yılında ise Bayramiç İlçesi'nin toplam nüfusunun, % 37,1'i ilçe merkezinde, % 62,9'u köylerde yaşamaktadır. Türkiye'de ise nüfusun % 64,9'u kentlerde, % 35,1'i ise köylerde yaşamaktadır. İlçe bu yılda da Türkiye nüfusuna göre farklı bir dağılım göstermektedir. Türkiye'de nüfusun çoğunluğu kentlerde yaşarken, Bayramiç İlçesi'nde nüfusun çoğunluğu köylerde yaşamaktadır. İlçe köyden kente göçlerin yaşanmasına rağmen, nüfusun çoğunluğunun köylerde yaşamasının nedeni, köy sayısının fazla olmasıdır.

Bayramiç İlçesi'nde 1965 yılında nüfusu 0-250 kişiye kadar olan köylerin sayısı 30 iken, bu sayı 2000 yılında 50'ye yükselmiştir (Tablo 11). 1965 yılında köylerin çoğunluğunun nüfusu 251-500 arasında bulunurken, 2000 yılında köylerin çoğunluğu 0-250 nüfusludur. Köylerin nüfuslarında 35 yıllık sürede önemli azalma meydana gelmiştir. Bayramiç İlçesi halen kırsal karakteri ağır basan ilçelerden olsa da kırsal alanlarında önemli bir nüfus azalmasının yaşandığı görülmektedir.

Tablo 11: Nüfus Grupları İtibarıyla Köy Sayısı ve Köylerin Nüfusları

Nüfus Grubu	1965		2000	
	Köy Sayısı	Nüfus Toplamı	Köy Sayısı	Nüfus Toplamı
0-250	30	5439	50	7039
251-500	32	16887	19	6911
501-750	10	6035	5	2864
751-1000	1	874	0	0
1001-1250	2	3820	1	1204
1251-2500	-	-	1	2031

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

Tablo 12: Çanakkale İli'nin İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusları ve Nüfusun Dağılımı (2000)

İlçe	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Şehir Nüfusunun Toplam Nüfusta Payı (%)	Köy Nüfusu	Köy Nüfusunun Toplam Nüfusta Payı (%)
Merkez	104205	75810	72,7	28393	27,3
Ayvacak	30502	6475	21,2	24027	78,8
Bayramiç	32314	11988	37,1	20326	62,9
Biga	77169	27549	35,7	49620	64,3
Bozcaada	2427	2427	100	-	-
Çan	52929	28878	54,5	24051	45,5
Eceabat	9929	4778	48,1	5151	51,9
Ezine	35301	13309	37,7	21992	62,3
Gelibolu	46226	23127	50	23099	50
Gökçeada	8875	7254	81,7	1621	18,3
Lapseki	26034	8489	32,6	17545	67,4
Yenice	39064	5487	14	33577	86,1

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

2000 yılı nüfus sayımlarına göre, Çanakkale İli'nin ilçelerinin çoğunluğunda, nüfusun kırsal ve kentsel ayırımında, kırsal alanlarda yaşayanlar daha fazladır (Tablo 12). Gökçeada, Bozcaada, Gelibolu ve Çan İlçeleri'nde sadece, ilçe merkezinde nüfus daha fazladır. Bunda da etkili olan faktör adalarda köylerin az olması Gelibolu ve Çan'da ise ilçe merkezinde iş olanaklarının daha fazla olmasıdır. Bayramiç İlçesi ise nüfusun kırsal alan oranında diğer ilçeler arasında beşinci sıradadır.

3. 4. Bayramiç İlçesi'nde Nüfus Yoğunlukları

Nüfus yoğunluğu çeşitli ölçütlere göre değişir. Üç çeşit nüfus yoğunluğu hesaplama metodu vardır. Bunları sıralarsak:

3. 4. 1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

En kolay nüfus yoğunluğu hesaplama yöntemidir. Toplam nüfusun yüzölçüme bölünmesiyle bulunur.

Tablo 13: Sayım Yıllarına Göre Bayramiç, Çanakkale ve Türkiye’de Nüfus Yoğunlukları

Yıllar	Bayramiç Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	Çanakkale Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	Türkiye Aritmetik Nüfus Yoğunluğu
1927	12	19	18
1935	15	23	21
1940	14	31	23
1945	14	32	24
1950	17	29	27
1955	21	32	31
1960	23	34	36
1965	23	35	41
1970	23	36	45
1975	23	37	52
1980	25	40	58
1985	25	42	65
1990	25	44	73
2000	25	47	88

Kaynak: DİE verilerinden alınmıştır

Bayramiç İlçesi’nin aritmetik nüfus yoğunluğu Türkiye ve Çanakkale İli’nin aritmetik nüfus yoğunluklarından daima geridedir (Tablo 13). 1927 yılında ilçede aritmetik nüfus yoğunluğu 12 iken 1935 yılında 15’e çıkmış 1940 yılında 14’e gerilemiştir, 1950 yılında 17’ye, 1960 yılında da 23’e çıkmış ve 1980 yılına kadar aynı oranda devam etmiş ve 2000 yılında da 1980 yılındaki sayıyı korumuştur. Bayramiç İlçesi’nin aritmetik nüfus yoğunluğunun az olmasının nedeni İlçe nüfusunun göç etmesi ve nüfus artış hızının düşük olmasıdır.

Tablo 14: Çanakkale İlçeleri Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

İlçeler	Yüzölçüm	1950	2000	Artış Oranı
Merkez	949	31	112	81
Ayvacık	874	25	34	9
Bayramiç	1275	21	25	4
Biga	1331	50	57	7
Bozcaada	40	45	56	11
Çan	887	32	58	26
Eceabat	490	21	21	0
Ezine	474	40	54	14
Gelibolu	806	39	56	17
Gökçeada	289	22	31	9
Lapseki	955	22	30	8
Yenice	1367	22	28	6

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

Bayramiç İlçesi, Yenice ve Biga İlçelerinden sonra yüzölçümü bakımından, üçüncü büyük ilçedir. Bunun yanında nüfus yoğunluğu Eceabat İlçesi'nden sonra en az olan ikinci ilçedir (Tablo 14). Yine 1950 yılından 2000 yılına kadar geçen süredeki nüfus yoğunluğunun artış oranına baktığımızda en az artış olan ikinci ilçedir. Geçen 50 yıllık sürede aritmetik nüfus yoğunluğu sayısına 4 kişi eklenmiştir. Bayramiç İlçesi'nde diğer ilçelere göre daha fazla göç yaşanmış bunun yanında nüfus artış hızı da daha düşük gerçekleşmiştir.

3. 4. 2. Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu

Fizyolojik nüfus yoğunluğu, toplam nüfusun ekili-dikili araziye bölünmesiyle elde edilir. Aritmetik nüfus yoğunluğuna oranla daha pratik olduğu anlaşılır. Bu nüfus yoğunluğu, nüfusun tarım alanları üzerindeki yükünü ve tarım alanlarının beslemek zorunda olduğu nüfus miktarını göstermesi bakımından önemlidir.

Bayramiç İlçesi'nde 31968 hektar tarım alanı vardır. Bunun 11452 hektarı sulamalı ve 20556 hektarı ise kuru tarım alanıdır. Bayramiç İlçesi'nin fizyolojik nüfus yoğunluğu 101 kişidir. Türkiye'nin 1950 de fizyolojik nüfus yoğunluğu 136 kişi, 1990 yılında 197 kişi ve 2001 yılında 306 kişidir. Bayramiç İlçesi'nin fizyolojik nüfus yoğunluğu Türkiye ortalamasının altındadır. Bu durum, tarım topraklarının fazla nüfusu besleyebilecek kadar verimli olmadığını göstermektedir.

3. 4. 3. Tarımsal Nüfus Yoğunluğu

Tarımsal yoğunluk tarım ve hayvancılıkla geçinen çiftçi nüfusun (kırsal nüfus) ekili-dikili toprakların yüzölçüme bölünmesiyle elde edilir.

Bayramiç İlçesi'nde tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplamak ve ilçedeki dağılımını gösterebilmek için ekili-dikili topraklarla ilçede tarımla geçinen gerçek tarımsal nüfusu bilmek gerekir. Köy nüfuslarının tamamını tarımsal nüfus olarak kabul edilse dahi, ilçe merkezinde nüfusun ne kadarının tarımla uğraştığı kesin olarak bilinmemektedir.

3. 5. Bayramiç İlçesi'nde Nüfus Hareketleri

Nüfusun çeşitli sebeplerin etkisi altında oldukça uzun bir zaman için yer değiştirmesi olayına 'Göç Hareketi' adı verilmektedir (Serper 1989: 39). Göç olayını ve göçleri değişik şekillerde sınıflandırmak mümkündür; İç ve dış göçler, zorunlu ve gönüllü göçler, mevsimlik göçler, mübadele göçleri ve sığınma göçleri gibi. Göçmenlerin yerleştirilmelerinde geldikleri yerlerin coğrafi özellikleri, daha önceki uğraşları, alıştıkları tarım türleri dikkate alınmıştır (Geray 1962: 22). Çalışma bölgesinde de göç olayı çeşitli dönemlerde görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde Anadolu'ya

göç eden mülteciler Çanakkale'ye ve ilçelerine de gelmişlerdir. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı bittikten sonra Lozan Antlaşması'nda, Türk ve Rum Halkının değişimine ilişkin sözleşme ve protokol 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmıştır. Bu Antlaşmadan dolayı Çanakkale'yi Rum kökenli Türk vatandaşları terk etmişlerdir. Çanakkale ve ilçelerine gelen göçmenler Yunanistan, Yugoslavya ve Bulgaristan gibi yerlerden gelmişlerdir. Gelenlere evler yapılmış, arazi dağıtılmış ve bazıları da serbest göçmen kabul edilmiştir. Çanakkale'de 1937 yılına kadar iskan edilen göçmen nüfusu 10195 kişi iken, toplam göçmen nüfusu 10688 kişidir (1923-37 yılları arasında gelen göçmenler Çanakkale nüfusunun % 5'ini teşkil etmektedir).

Çanakkale'nin diğer ilçeleri gibi, Bayramiç İlçesi de zaman zaman göç hareketlerinden etkilenmiştir. Bayramiç İlçesi'ne 1893 yılında Kırım'dan 5 aile ile 25 kişi, 1911 yılında Arnavutluk'tan 7 aile ile 19 kişi, 1925-1926 yıllarında Yunanistan'dan 97 aile ile 360 kişi, 1928-1929 yıllarında Bulgaristan'dan 1 aile ile 2 kişi, 1933-1939 yıllarında Bulgaristan'dan 14 aile ile 46 kişi, 1933-1939 yıllarında Romanya'dan 164 aile ile 705 kişi ve 1940-1951 yıllarında Bulgaristan'dan 3 aile ile 8 kişi göç etmiştir (Başaran 2002). Bunlar ilçe merkezine ve köylere yerleştirilmiştir. Osmaniye köyü özellikle bu göçlerle gelen kişilerin kurduğu bir köydür. Bu köyün dışında tamamen göçmenlerin oluşturduğu başka köy yoktur, diğer köylere aile olarak gidip yerleşmişlerdir. İlçe merkezinde ise Camicedit Mahallesi'nde göçmen ailelerin sayısı fazladır.

Bayramiç İlçesi'nden de yurt dışına göç olayı da yaşanmıştır. Özellikle Kurşunlu Köyünden çok fazla sayıda kişi Almanya'ya göç etmiş bunun dışında diğer köylerden ve ilçe merkezinden de yurt dışına göç edenler olmuştur.

İlçedeki göç hareketinin yönü kırsal alandan ilçe merkezinde ve çevre kentleredir. 1940-2000 yılı nüfus sayımları karşılaştırıldığında bu göçün oranı ortaya çıkmaktadır. Geçen 60 yıllık süre içerisinde Bayramiç'in

toplam nüfusu 29579 dan 32314 e çıkmıştır. Yani 60 yıl içinde 2735 kişi artmıştır ve buna dışarıdan gelen göçler de dahildir. Öte yandan ilçe merkezinin nüfusu 2967 den 11988 e yükselmiş, kır nüfusu ise 26612 den 20326 ya gerilemiştir. İlçe nüfusunun artmasının nedeni iç göçtür. Göç hareketinin temel nedenleri arasında, başlangıçta yeterli toprağa sahip olan nüfusa zamanla toprağın az gelmesi, hayvancılığın gerilemesi nedeniyle iş olanaklarının azalmasıdır. Bir başka göç nedeni de eğitimidir. Kırsal alandaki göç hemen hemen her köyde hissedilmiş, örneğin 1940'larda büyük köyler olan Türkmenli, Karaköy büyük nüfus kaybederken, Güvemcik Köyü'nün nüfusu 177 den 14 e, Yukarışevik Köyü'nün nüfusu 39 a düşmüştür. İlçe merkezine gelen insanların da, ilçe merkezinde de ekonomik faaliyetlerin çok çeşitli olmaması ve sanayileşmenin az olması nedeniyle daha çok yine tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları görülmektedir.

Bayramiç İlçe merkezinden de, özellikle Çanakkale İl merkezi ve Çan İlçesi başta olmak üzere diğer il ve ilçelere eğitim amaçlı göçler yaşanmaktadır.

BÖLÜM IV

BAYRAMIÇ İLÇESİ'NİN NÜFUS NİTELİKLERİ

4. 1. Doğum Durumu

Toplumların sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ile doğurganlık arasında yakın bir ilişki vardır (Tuncer 1976: 6). Belirli bir yerdeki nüfus doğumlarla ve alınan göçlerle artar. Buna karşılık ölümler ve verilen göçler nüfusu azaltır. Bayramiç'teki nüfus artışında hem sayı hem de sürekliliği bakımından önemli bir faktör doğumlardır. Kent nüfusundaki doğum sayısı, nüfusun doğurganlık seviyesini belirler. Bu seviye nüfus artış hızı üzerinde etkilidir.

Bir yıl içinde yapılan canlı doğumların kent nüfusuna bölünmesiyle elde edilen “genel doğum oranları” na bakıldığında, 2000 yılında Bayramiç kent nüfusu 11988 kişi olup, 130 doğum olayı meydana gelmiştir. Canlı doğum sayısı toplam nüfusa oranlanırsa genel doğum oranının %0 11 olduğu görülür. Bayramiç kent nüfusunun geçmiş dönemlere ait doğum hızları hakkında elde sağlıklı veriler yoktur.

Doğumlarla ilgili kullanılan bir diğer ölçü de “toplam doğurganlık oranı”dır. Bu oran, doğum yapabilecek yaş sınırı içinde bulunan (15-49 yaş arası) her kadından beklenen canlı doğum sayısını verir. Bu oran da Bayramiç'te %0 39 dur.

Bayramiç'te doğum oranlarını etkileyen önemli bir faktör, nüfusun yaş yapısıdır. Toplam nüfus içerisinde 15-49 yaş grubundaki kadınların oranı % 27,8'dir. Toplam kadın nüfusu içindeki 15-49 yaş kadın nüfusundaki oranı % 55'dir. Doğurgan nüfusun toplam nüfustaki oranının fazla oluşu, kentte doğumların yüksek olmasına neden olmuştur.

Bayramiç'teki doğumlarla ilgili, sonuç olarak şunlar söylenebilir: Son yıllarda sağlık hizmetlerinde meydana gelen gelişmeler neticesinde önceki yıllara oranla doğum oranlarında düşme meydana gelmiştir. Ancak kent nüfusu içerisinde çoğalma yeteneği fazla olan 20-40 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki payının (% 34,3) yüksek olmasından dolayı yakın zamanda istenilen azalma beklenemez. Yalnız eğitim ve gelir seviyesinin yükselmesi, doğum oranlarının artış hızını kesmektedir. Eğitim ve gelir seviyesinin yüksek olduğu köyler ve ilçe merkezindeki Camicedid, Camikebir gibi mahallelerde doğumların diğer mahallelere göre düşük olması bunu açıkça göstermektedir.

4. 2. Ölüm Durumu

Nüfus dağılışında ve değişiminde önemli rol oynayan bir faktör de ölümlerdir. Belli bir nüfus kitlesi içinde herhangi bir yılda ölen kişi sayısının toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilen göstergeye "genel ölüm oranı" denilmektedir. Tıbbi ilerlemeler ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi sonucu son yıllarda ölüm oranları büyük ölçüde düşmüştür (Tümertekin 1991). Örneğin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2002 raporuna göre ülkemizdeki bebek ölüm hızı %o 38 e, beş yaş altı çocuk ölüm hızı ise %o 45 düzeyine düşmüştür.

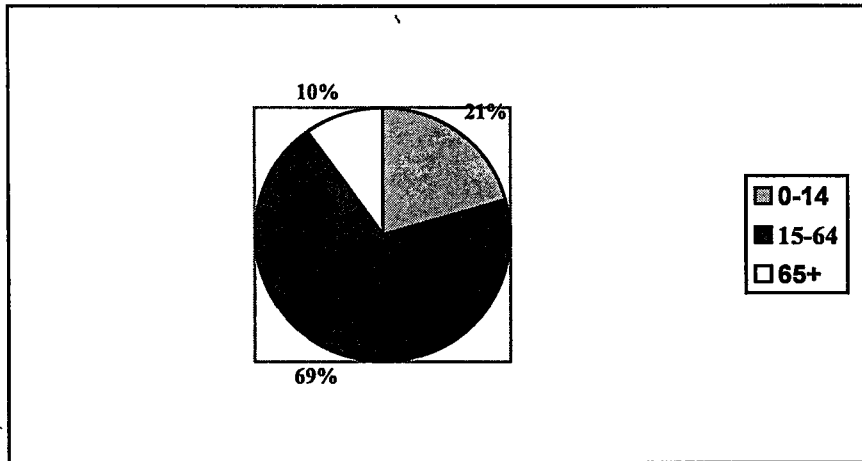
Bayramiç Sağlık Ocağı, 2000 yılı verilerine göre Bayramiç kentinde 52 kişi ölmüştür. Buna göre ölen kişi sayısı kent nüfusuna oranlanırsa Bayramiç'te ölüm oranının %o 4,4 olduğu görülür. 1970 yılından sonra ölüm oranlarında belirgin bir azalma görülmüştür. 1970 yılında sağlık merkezinin açılması ve 1992 yılında da sağlık ocağının açılması sağlık şartlarının iyileşmesi ve 1991 yılında açılan Bayramiç Çanakkale yolu üzerinde Ezine İlçesi'nde bulunan 50 yataklı Devlet Hastanesinin kurulması etkili olmuştur. Bayramiç'teki ölüm oranlarının Çanakkale ölüm oranına

göre daha yüksektir (%o 4,2). Bunda da Çanakkale'nin sağlık ve ekonomik şartlarının Bayramiç'e göre daha iyi olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Bayramiç İlçesi'nde ölümlere sebep olan hastalıklar ise; kalp yetmezliği, akciğer kanseri, hiper tansiyon, kalp krizi ve şeker hastalığıdır. Sonuç olarak Bayramiç İlçesi'nde ölüm oranı nispeten yüksektir. Bunda sağlık ocağı hizmetlerinin yetersiz kalmasının etkili olduğu söylenebilir. İnşaat halinde olan Devlet Hastanesinin hizmete açılmasıyla kentte sağlık hizmetlerinin daha da yaygınlaştırılmasının bebek ölümlerini azaltacağı ve 70 olan ortalama ömür süresini yükselteceği tahmin edilebilir (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6: İnşaatı tamamlanamamış Bayramiç Devlet Hastanesi.

Grafik 3: Bayramiç İlçesi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Grubuna Göre Dağılışı (2000)

4. 3. Bayramiç İlçesi'ndeki Nüfus ve Yaş Arasındaki İlişkiler

Nüfus yaş yapısı; bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşime denir (Doğanay 1997). Nüfusun en önemli özelliklerinden biri, yaş gruplarına göre dağılımıdır. Aktif nüfus, iş gücü kapasitesi, gıda ve hizmet üretimi, aile tipleri, doğum ve ölüm oranları ile göçler kendini en açık biçimde yaş gruplarında belli eder. Sosyal ve ekonomik amaçlı planlamalarda, nüfus kütesinin belirli yaş veya ya gruplarına dağılımı önemlidir. Yaş yapısının demografik, stratejik, askeri, siyasi, sosyal ve iktisadi bakımlardan büyük önemi vardır. Bu nüfus ve yaş yapısının bilinmesi, belli yaş dilimi aralıklarını esas alarak gruplandırılması gerekir.

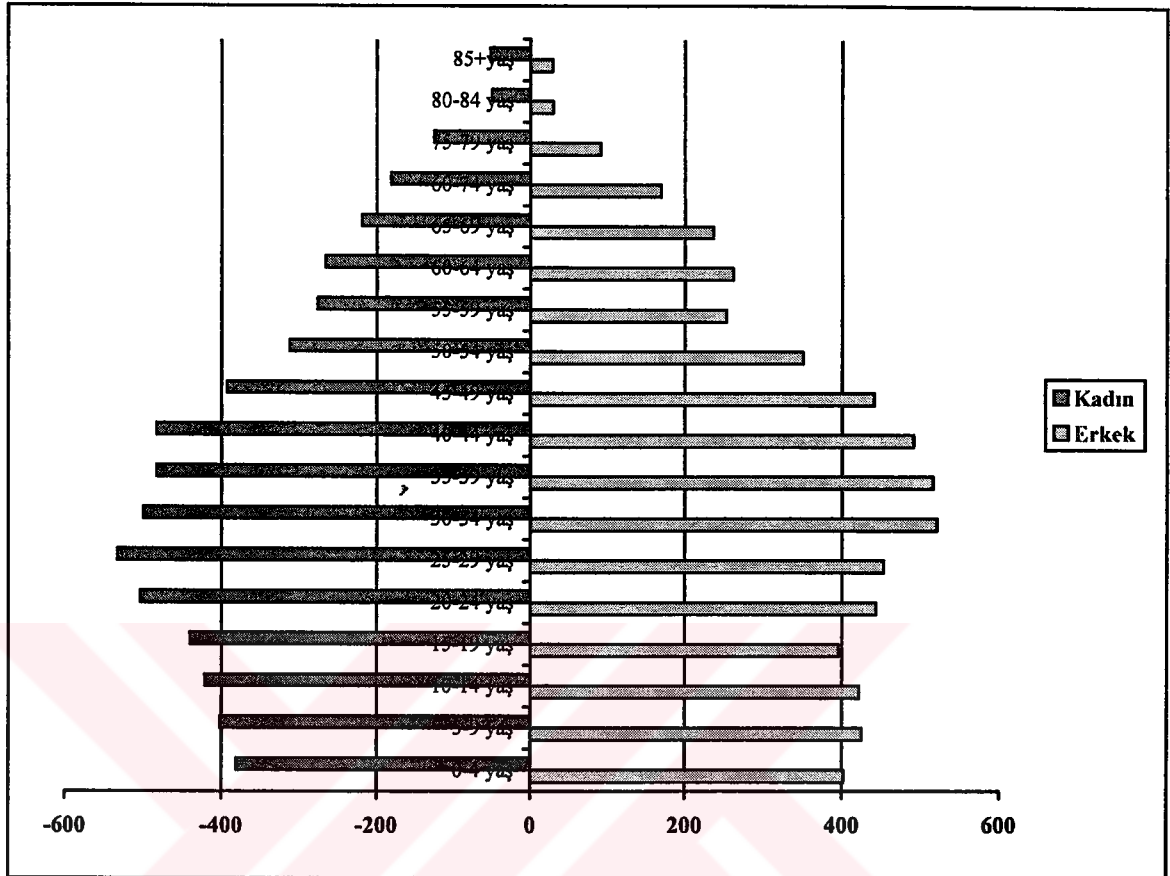
4

Son yıllardaki kaynaklara veya Birleşmiş Milletler ölçütlerine göre; 0-14 yaş grubu çocukları, 15-64 yaş arasındakiler faal nüfusu (yetişkinleri), 65 yaş ve daha yukarısında olanlar ise yaşlı nüfusu oluşturur. Bu gruplandırma geniş aralıklı olabileceği gibi, 0-4, 5-9, 10-14, 15-19, 80-84, 85-89, 90 + gruplandırma şeklinde de dar aralıklı olarak yapılabilir veya daha farklı yaşlara göre de yapılabilir. Her iki gruplandırma şeklinde de, önemli faydalar vardır. Hangi amaç için gruplandırma yapılırsa ona göre bir gruplandırma seçilebilir.

5

Yaş yapısı tespitiyle diğer bazı durumlar da değerlendirilebilir. Örneğin; insanların ihtiyaçları, yetenekleri ve sosyal fonksiyonları cinsiyete ve yaşa göre değiştiğinden, iş ve üretim sahası esas itibariyle 15-64 yaşındaki nüfusa aittir ve çocuklar ile yaşlılar genel bir kural olarak tüketici yani bağımlı kesimi oluştururlar. Bu nedenlerden dolayı, nüfusun yaş yapısının bilinmesi pek çok açıdan büyük önem taşımaktadır. Bayramiç İlçesi 2000 Yılı nüfus piramidine bakıldığında doğum artış hızı azaldığından genç nüfusta bir azalma meydana gelmiştir (Grafik 4)

Bayramiç nüfusunun yaş yapısı incelenirken öncelikle, aktif ve bağımlı nüfus oranlarının tetkiki bakımından büyük önem taşıyan geniş aralıklı yaş grubunun gözden geçirilmesi uygun olacaktır. Yetişkinlerin oranı, bütün ülkede olduğu gibi nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bayramiç göç vermesine rağmen yine de yetişkinlerin oranı Türkiye ortalamasının (% 60,7) üzerindedir (Grafik 3). Bir nüfus kitlesi içinde; “0-14 yaş dilimleri toplamı ile 65 ve daha yukarı yaş dilimleri nüfusun toplamı, çalıştığı varsayılan 15-64 yaş grubu nüfusun üretimine ortak olduğu için” bu nüfusa bağımlı nüfus veya bağlı nüfus denir. 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre Bayramiç İlçesi’nin bağımlı nüfus oranı, toplam nüfusun % 27,1’ni oluşturmaktadır. 2000 yılında ise bu oran % 31’e çıkmıştır (Grafik 3). Bu orandaki artışın nedeni nüfus artış hızı ve sağlık, eğitim, ulaşım gibi hizmetlerinin iyileşmesi sonucu ölüm oranlarının azalmasıdır. Köylerde ise giderek artan yaşlı nüfus oranı, ekonomik açıdan faal nüfusun göçü ile açıklanabilir. Bunun dışında eğitime verilen önemin artmasıyla, okumak isteyenlerin çoğu Bayramiç İlçe merkezine, Çan İlçesi’ne ve Çanakkale İl merkezine yerleşmiştir. Bu nedenlerle araştırmalar sırasında görüldüğü gibi her hanede en az bir yaşlı nüfus bulunmaktadır. Kadınlar ve çocuklarda köylerdeki diğer önemli nüfusu oluşturmaktadır.

Grafik 4: Bayramiç İlçesi Nüfus Piramidi (2000)

Aktif nüfus oranı azalır bağımlılık oranı artarsa, ilçe kalkınmasına olumsuz yönde etki yapacaktır. Gelecekte iş bulma fırsatı azalacak, tüketim masrafları genişleyecek ve yatırım imkanlarının daralmasına sebep olacaktır. Ayrıca okula, öğretmenlere, parklara olan ihtiyaçlar yükselecektir.

4. 4. Bayramiç İlçesi'nin Cinsiyet Yapısı

Nüfusun önemli özelliklerinden biri de nüfusun cinse göre dağılımıdır. Doğal denge düşünüldüğünde, nüfustaki kadın ve erkek oranlarının eşit olması beklenir. Ancak gerçekte durum böyle değildir. Çeşitli nedenlerle hemen hiçbir yerde kadın ve erkek oranı eşit değildir. Göçler, savaşlar, doğumlar ve ölümler cinsiyet yapısında farklılık meydana getiren başlıca faktörlerdir. Nüfusta cinsiyet oranı, belli bir nüfus kitlesinde 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı şeklinde hesaplanır

(Doğanay 1997). Cinsiyet oranının dağılımında etkili olan başlıca faktörler şunlardır:

- 1) Genellikle doğumlarda 100 kız doğuma karşın çok defa 102-109 erkek doğmaktadır. Ortalama olarak 105-106 erkek doğumu şeklindedir. Yani % 5-6 oranında erkek fazlalığı mevcuttur.
- 2) Ölüm oranı cinsiyet gruplarına göre erkeklerde kadınlardan daha fazladır. Ancak ilk on yaş grubunda kızların sayısı erkeklerden daha azdır. Yaş ilerledikçe fark azalmaktadır. Özellikle 20 yaşına yaklaşınca her cinsin oranı % 50'yi temsil etmektedir ve daha ileriki yaşlar arasında kadın oranı daha fazla olmaktadır.

Bu oranlar çeşitli nedenlerden dolayı değişebilmektedir. Örneğin, nüfus artışı yaşayan ülkelerde, erkek oranı daha fazladır. Diğer taraftan savaşlarda erkekler daha çok kayıp vermekte ve sonuçta savaş sonrası kadın oranı daha yüksek olmaktadır. Başka bir etken de göç olayıdır. Göç alan bölgelerde erkek nüfus oranı yükselmekte, göç veren bölgelerde de kadınların oranı artmaktadır. Bunun dışında farklı nedenler etkili olabilmektedir.

Türkiye'de 100 kadına düşen erkek sayısı, giderek kadınlar aleyhine değişmektedir. Çünkü genel Nüfus Sayımı sonuçlarından anlaşıldığına göre, ülkemizde 1927'de 100 kadına 93 erkek düşerken 1940'da denge kurulmuş, daha sonraki yıllarda kadınlar aleyhine bozulmuştur. 1990'da ise nüfusun % 50,7'sini erkekler, % 49,3 ise kadınlar oluşturmaktadır. Buna göre ülkemizde her 1000 kadına düşen erkek sayısı 1027'dir.

Bayramiç İlçesi'nde 1935 yılında erkek oranı fazladır. 1940 yılında ise ülkede seferberlik olması nedeniyle, erkek nüfus askere alınmış ve erkek oranında azalma meydana gelmiştir (Tablo 15). 1945 yılından sonra seferberlik durumu sona erdiği için erkek nüfus tekrar daha fazla orandadır. 1955 yılından sonra ise, çalışmak için erkek nüfusun göç etmesiyle oran değişmiş, erkek nüfusu kadın nüfusuna göre azalmıştır. 1970 yılında tekrar

kadınların aleyhinde bir değişim olmuştur. Bu yıldan sonra toplam nüfus içinde kadınların oranı, erkek oranına göre düşüktür. Bunun nedeni, erkek bebeklerin daha fazla doğmasıdır. 2000 yılında erkek nüfusunun oranı toplam nüfus içinde % 50,1 iken kadınların oranı % 49,9'dur.

Tablo 15: Bayramiç'te Sayım Dönemlerine Göre Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Sayım Dönemi	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Erkek Nüfus Oranı(%)	Kadın Nüfus	Kadın Nüfus Oranı(%)
1935	31407	16261	51,7	15146	48,3
1940	29579	13873	46,9	15706	53,1
1945	25920	13025	52,3	12895	47,7
1950	26453	-	-	-	-
1955	27111	13653	50,4	13458	49,6
1960	29457	-	-	-	-
1965	30317	15137	49,9	15180	50,1
1970	29513	14690	49,7	14823	50,3
1975	29523	15003	50,8	14520	49,2
1990	31949	16309	51	15640	49
2000	32314	16185	50,1	16129	49,9

Kaynak: DİE verilerinden hesaplanmıştır

4. 5. Hane Halkı Büyüklüğü

Bayramiç İlçesi'nde genellikle çekirdek aile yapısı görülmektedir ve hane halkı sayısı yüksek değildir. İlçenin kültürel yapısı ve eğitim seviyesinin bunda etkili olduğu söylenebilir. Ortalama hane halkı sayısı 1990 yılında 3,4 kişiyken, bu sayı 2000 yılında 3,2 kişidir (Tablo 16). 2000 yılında bu oranın düşmesi doğumların azalmasına, dolayısıyla nüfus artış hızının azalmasına bağlanabilir. Kırsal alandaki hane halkı büyüklüğü ise 3,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 16: Bayramiç İlçesi ve Çanakkale'nin 1990 ve 2000 deki Hane Halkı Büyüklükleri

İl-İlçe	Yıl	Toplam Hane Halkı Sayısı	Toplam Yerleşik Nüfus	Hane Halkı Büyüklüğü									
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bayramiç	1990	2948	10149	215	588	721	871	337	140	48	11	9	8
	2000	3796	12006	310	930	1075	1051	277	95	34	14	4	6
Çanakkale	1990	112180	413313	8297	21840	23160	28807	15672	8040	3657	1403	645	654
	2000	137036	449261	13192	32640	32427	35815	13777	5692	2139	698	318	338

Kaynak: DİE verilerinden alınmıştır

Tablo 16 dan da görüldüğü gibi Bayramiç İlçesinde ailelerin çoğu 2, 3 ve 4 kişilik ailelerdir ve bu aileler 2000 verilerine göre toplam hane sayısının yaklaşık % 80'nini oluşturmaktadır. Bu oran 1990 yılında yaklaşık % 74 tür. Bu 10 yıllık periyotta hane halkı sayısı dağılımı kalabalık nüfuslu ailelerden 2, 3, 4 kişilik ailelere doğru kaymıştır. Ortalama hane halkı büyüklüğü Bayramiç İlçesi ve Çanakkale İli için benzer değerlere sahiptir ve yaklaşık 3 tür. Tek kişilik hanelerin sayısında 2000 yılında artış gözlenmektedir. Bunun nedenleri arasında boşanmaların artması ve yaşlıların yalnız olarak yaşamaları gösterilebilir.

4. 6. Sağlık Durumu

İlçede sağlık hizmetleri 1965 yılında açılan, Hükümet Tabibliği adı altında yürütülmekte iken, 1970'te Merkez Sağlık Ocağı ilçe ve çevresine sağlık hizmeti vermeye başlamıştır. 2003 yılı itibari ile ilçe merkezinde bir sağlık merkezi ve bir sağlık ocağı hizmet verirken, Evciler, Türkmenli ve Muratlar köylerinde de birer sağlık ocağı bulunmaktadır. Merkez sağlık ocağında 1 doktor, 5 ebe, 2 hemşire, 1 hizmetli, 1 teknisyen, sağlık merkezinde ise 8 doktor, 1 diş hekimi, 8 hemşire, 6 ebe, 2 laboratuvar

teknisyeni, 1 sağlık memuru, 1 ahçı, 2 şofor görev yapmaktadır. Bayramiç Sağlık Merkezi 18 yataklı olup, yıllık yatak işgal oranı % 39,4'tur. 1997 yılında temeli atılan Devlet Hastanesi halen aılmamıştır. İlçede 7 adet eczane bulunmaktadır. İlçede pratisyen doktor başına 3206 kişi dışmektedir. Çanakkale İli'nin toplamında ise bu sayı 2405 kişidir (İl Sağlık Müdürlüğü Verileri, 2000).

Bayramiç İlçesi'nde uzman doktor bulunmamaktadır. İlçe halkı genellikle yakın olan Ezine Devlet Hastanesine ve Çanakkale Devlet Hastanesine gitmektedir. İlçede sağlık hizmetleri çok iyi durumda değildir. Özellikle hastanenin hizmete aılmaması sağlık hizmetlerin aksamalara neden olmaktadır. Acil durumlarda uzak olan köylerden özellikle hastaların Ezine ve Çanakkale Hastanelerine ulaşması zaman almaktadır. İlçede uzman hekimlerin olmamasının yanında var olan pratisyen hekimlerin sayısı da yetersizdir. İlçede hizmete aılmamış durumdaki hastanenin yakın zamanda aılması, ilçe halkının sağlık hizmetlerinden daha iyi yararlanmasını sağlayacaktır.

4. 7. Eğitim ve Kültür Durumu

Bir nüfus kitlesinde, okuma çağı ve bunun üstündeki nüfus miktarının tümünün okur yazar olmasını, nüfusun eğitim düzeyi konusunda temel şartlardan ilkidir. Ancak nüfusun eğitim düzeyi sadece okur yazarlık oranı ile lçlmez. Nüfusun eğitim durumu; okuma-yazma bilmeden başlayarak en üst eğitim kurumlarına kadar bu alandaki dağılışını ve dağılışın türlü özelliklerini ifade eder.

Bayramiç'te 1923 yılında Milli Hakimiyet İlkretim Okulu aılıncaya kadar okur-yazarlık oranı çok düşükken, 2000 nüfus sayımı sonuçlarına göre Bayramiç'te okur-yazar oranı % 83,7'ye yükselmiştir. 16 425 kişi olan okuma-yazma bilenlerin % 51,2'sini erkekler, % 48,4'n ise

kadınlar oluşturmaktadır. Aynı yılda okuma-yazma çağındaki erkek nüfusun % 86,1'i, kadın nüfusun ise yaklaşık % 81,3'ü okuma-yazma biliyordu. Okuma-yazma bilmeyenlerin ise % 42'sini erkekler, % 57'sini kadınlar oluşturmaktadır. 1980'den sonraki okuma-yazma kursları ile okuma-yazma bilenlerin sayısı ve oranı artmakla beraber bugün okuma-yazma bilmeyenlerin çoğunluğunu yaşlı kadın nüfus oluşturmaktadır.

Okuma-yazma bilip de herhangi bir öğretim kurumundan mezun olmayanları; kendi gayretleri, kurslarla ve asker ocağında okuma-yazma öğrenenler ile ilkokuldan mezun olmadan ayrılanlar oluşturmaktadır. Bunlardan çoğunluğu 35 ve daha yukarı yaş grubundadır. Daha sonraları ilkokulların yaygınlaşması ve ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi ile bu grubun oranı hızla düşmektedir.

Tablo 17: Bayramiç İlçe Merkezindeki İlk-Orta Dereceli Eğitim Kurumları (2000)

Okul Türü	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayıları		
				Kız	Erkek	Toplam
İlköğretim	6	81	116	1127	1220	2347
Lise	1	10	17	103	72	175
İmam Hatip Lisesi	1	3	9	4	17	21
Endüstri Meslek L.	1	6	11	-	113	113
Kız Meslek Lisesi	1	4	11	50	-	50
Toplam	10	104	164	1284	1422	2706

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü kaynaklarından alınmıştır

Tablo 17 de gösterilen Eğitim Kurumları yanında, Evciler, Türkmenli ve Çırpılar köylerinde birer olmak üzere, toplam 5 ilköğretim okulu eğitim-öğretim faaliyetinde bulunmaktadır. İlköğretimim 8 yıla çıkması ile birçok köyde bulunan ilkokul kapanmış bazıları da ilköğretime

çevrilmiştir. İlçe merkezinde 1994 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne bağlı, bir yüksek okul açılmıştır.

Bayramiç'in okur-yazar nüfusu içinde en büyük oran sahip olan ilkokul mezunlarıdır ve toplam okur-yazar nüfus içinde % 69.6'lık bir paya sahiptir. Günümüzde ilkokul çağındaki bütün nüfus ilkokula devam etmektedir. 1997 yılından itibaren sekiz yıllık ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi ile de ortaokul mezunlarının sayılarının da hızla artması beklenmektedir. 1972 yılında Bayramiç Lisesi adı ile Atatürk Lisesinin açılmasıyla artan ortaokul mezunlarının sayısı 2000 yılı itibari ile okur-yazar nüfus içerisinde % 5,9'luk bir orana sahiptir. 1972 yılında lisenin açılması ile Bayramiç'te lisede öğrenim görenlerin sayısı hızla artarken 1977 yılında İ.H.L ve Endüstri Meslek Lisesi, 1992'de Kız Meslek Lisenin öğrenime açılması, lise ve dengi okul mezunları sayısının artmasını sağlamıştır. Bayramiç'te yüksek okul ve fakülte mezunlarının oranı % 3.2 kadardır. Bu oran Türkiye'de yüksek okul ve fakülte mezunları oranından azdır. Bunun nedeni de; fakülte ve yüksek okul mezunlarının ilçede istihdam edilememesi ve bunlarının çoğunluğunun ilçe dışında çalışıyor olmasıdır.

Bayramiç İlçesi'ndeki liselerde mevcut öğrenci sayısı azdır. Bunun nedeni ilköğretimden sonra durumu iyi olan öğrencilerin Çan ilçesi ya da Çanakkale'deki Anadolu Lisesi, Fen Lisesi ve liselerin yabancı dil ağırlıklı süper lise bölümlerine gitmeleridir. İlçe merkezindeki ortaöğretimdeki öğrencilerin % 25-30'u köylerden gelmektedir. 1999 yılında açılan dersane sayesinde üniversite giriş sınavındaki başarı önceki yıllara göre artmaktadır. Günümüzde ilçedeki tüm ilköğretim okullarında taşınmalı eğitime geçilmesiyle çevre köylerden de öğrenci gelmektedir.

İlçede 1952 yılında açılan Halk Eğitim Merkezi, ilçe merkezinde ve köylerde düzenlediği kurslarla kitle eğitiminde önem taşımakta ve büyük ilgi görmektedir. İlçede, Halk Eğitim Merkezi ile eğitim ve kültürel

faaliyetlerin yaygınlaşmasında katkılarda bulunmak üzere düzenlenmiş bir de halk kütüphanesi bulunmaktadır.

Okur-yazar oranının hayli yüksek olduğu Bayramiç'te yazılı basın halkın çoğunluğu tarafından takip edilmekte, günlük gazete ve dergilerin hemen hepsini izleyebilmek mümkün olmaktadır. Ayrıca ilçede, haftalık yayımlanan "Yeşil Bayramiç" ve "Doğuş" olmak üzere, iki de mahalli gazete bulunmaktadır.

İlçedeki kültürel etkinlikler ve nüfus yaz aylarında artmaktadır. Son yıllarda özellikle ilçede yaz turizmi gelişmektedir. İlçedeki kültürel etkinliklerde, İda (Kazadağı) Güzellik Yarışması'nın önemli bir yeri ve önemi vardır.

BÖLÜM V

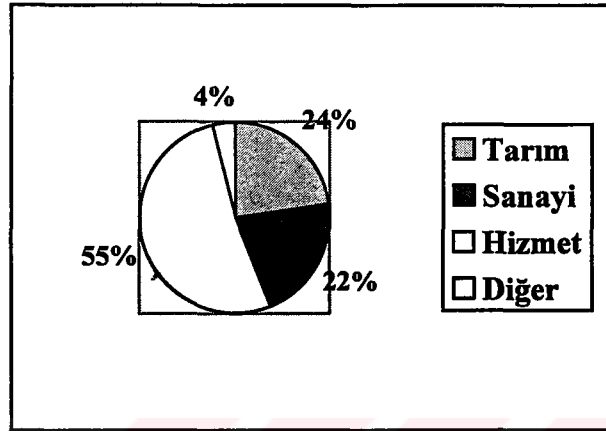
BAYRAMIÇ İLÇE NÜFUSUNUN FONKSİYONEL YAPISI

5. 1. Bayramiç İlçesi'nin Faal Nüfusu

Çalışma hayatının yaş sınırları içinde bulunan nüfusa “çalışma çağındaki nüfus” denilmektedir. Bu çağ, 15-64 yaşları arası olarak kabul edilmektedir. Ancak 15-64 yaşları arasındaki her kişinin çalışmadığı bilinmemektedir. Çünkü eğitim, evlilik, aile durumu ve sağlık nedeniyle çalışmayan birçok kişinin yanı sıra, çalışma gereği duymayanlar da vardır. Onun için bunları aktif nüfus içinde sayılmamaktadır. Bu sayılanlar dışında çalışma çağındaki olup de emeğini fiilen iş piyasasına sunan nüfusa aktif nüfus ya da faal nüfus denilmektedir. Buna göre aktif nüfus; çalışma çağındaki olup da fiilen çalışan ya da iş arayan nüfus olmaktadır. DİE, nüfus sayımlarında, sayımlardan önceki son bir hafta içinde mal ya da iş arayan kişileri iktisaden faal nüfus içinde kabul etmektedir.

Bayramiç kent nüfusu 1990 DİE verilerine gruplandırıldığında; % 25,8’ni 0-14 yaş grubu, % 66,9’nu 15-64 yaş grubu, % 7,2’sini ise 65 ve daha yukarı yaşta kişiler oluşturmaktadır. 2000 yılı verilerine göre ise % 21 0-14 yaş grubu, % 69 15-64 yaş grubu ve % 10 65 ve daha yukarı yaşta kişiler oluşturmaktadır (Grafik 3). 10 yıllık sürede faal olabilecek nüfusta artma meydana gelmiştir. 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre (% 31) Bayramiç nüfusunun son hafta içinde iktisaden faal olma durumu, 1990 yılı nüfus sayımlarına (% 33) göre azalmıştır. 2000 yılında çalışma çağındaki nüfusun % 50 sini de emekli, ev kadını, öğrenci ve sağlık nedeniyle çalışmayanlar oluşturmaktadır. Kadın erkek oranı arasında büyük bir değişim olmamıştır.

Bayramiç İlçesi'ndeki faal nüfusun azalmasında etkili olan faktör göç olayıdır. Özellikle çalışma çağındaki nüfus iş bulmak amacıyla göç etmektedir.

Grafik 5 : Bayramiç İlçesi'nde Faal Nüfusun Sektörel Dağılımı (2000) (DİE verilerinden alınmıştır)

5. 2. Tarım Sektöründeki Nüfus

Bayramiç kentinin ekonomik yapısının temelini tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. Bunun dışında kendi etki alanı içinde bir pazarlama ve dağıtım merkezi fonksiyonunu da korumaktadır. İlçe merkezi olması nedeniyle idari fonksiyonlar için de çevresini etkilemektedir. İlçe çevresindeki tarım alanlarında yetiştirilen ürünlerin miktar ve çeşitlerinde, son yıllarda yöre tarımdaki teknolojik gelişmeler ve Bayramiç barajının açılması ile sulanabilir tarım şahasının genişlemesi ürün miktarı ve deseni değişmekte, tahıllardan endüstriyel bitki üretimine bir dönüşüm olmaktadır.

İlçe çevresindeki 31968 hektar tarım alanlarının tarla tarımı için ayrılan alanın 11452 hektarı sulamalı 20516 hektarı ise kurudur. Sebze ekimi için ayrılan 1143 hektar arazinin tamamı, sulu alanlardır. İlçede çiftçilik ile uğraşan aile nüfusu yaklaşık 29000 civarındadır ve bunlar 7800

haneyi oluşturmaktadır. Ortalama olarak bir çiftçi ailesine 406 dekar kullanılabilir tarım arazisi düşmektedir.

Tablo 18: Bayramiç'te Tarıma Ayrılan Alanlar ve Hektar Ortalama Verim Oranları (2000)

Ürünler	Meyve	Sebze	Bağ	Baklagil	Tahıl	Endüstri Bitkileri	Yem Bitkileri	Zeytin	Diğer
Ekim Alanı (ha)	4415	1143	2050	2042	12230	2040	535	3260	560
Ort. Verim (ton/ha)	60143	32042	1400	2112	34780	1012	4838	5930	6930

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü İstatistiklerinden Derlenmiştir

Bayramiç Kentinde bağ bahçe alanlarında dikili meyve ağaçlarının oranları fazladır. Bayramiç'te en fazla üretilen meyve çeşitleri ise elma, şeftali, kirazdır. İlçe çevresinde sebze alanlarında çeşitli sebzeler de yetiştirilmektedir. Son zamanlarda kurulan seralarda da çeşitli sebze türleri yetiştirilmektedir (Tablo 18).

Son yıllarda Bayramiç barajının tam kapasite ile devreye girdiği zaman Bayramiç ve Ezine Ovaları'nda 10053 hektar, Kumkale ovasında 5344 hektar olmak üzere toplam 13397 hektar alan sulanacaktır. Sulama kanallarının yapımına 23.01.1991 tarihinde başlanmış olup 16.06.1998 tarihinde tamamlanmıştır. Barajın tam kapasite ile devreye girmesi ile yörenin tarım gelirleri üç kat artmıştır. Ayrıca biriken baraj gölünde aynalı sazan ve yerli balık üretimi halkın beyaz et ihtiyacını karşılamaktadır.

İlçe sınırları içinde ki çiftçilere tarımsal faaliyetlerde yardımcı olmak üzere İlçe Tarım Müdürlüğü'nden başka Tarım Kredi Kooperatifi de bulunmaktadır. Hayvancılıkta yörenin geçim kaynaklarından biridir.

İlçe nüfusunda 1990-2000 yılları arasında tarımda çalışanların oranında çok fazla değişiklik meydana gelmemiştir. 1990 yılında tarımda çalışanların oranı % 19,8 iken 2000 yılında bu oran % 24 olmuştur (Grafik 5).

5. 3. Sanayi Sektöründeki Nüfus

Değişik hammaddeler ve yarı işlenmiş malların, fabrikalarda (atölyelerde dahil olabilir) işlenerek, yapılmış (imal edilmiş) mallar durumuna getirilmesi üretim faaliyet ve tekniklerine, sanayi ya da endüstri denir. Kalkınmış ülkeler, aslında sanayi üretim sektörünün gelişmesi sonucu bugünkü güçlü ekonomik düzeylerine erişmişlerdir. Çünkü, askeri ve sivil alanda ülke toplumlarının ihtiyaç duydukları pek çok araç-gereç ve yine çok değişik ihtiyaç malları, sanayi üretim faaliyetlerinden sağlanır. Dolayısıyla da, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve dünya siyasetindeki ekonomik siyasal ve askeri alanda sağladıkları gelişmeye bağlıdır (Doğanay 1998).

Ekonomik kalkınma çabası içinde bulunan ülkemizde sanayi faaliyetlerine büyük önem verilmiş olup özellikle kentlerin ekonomik fonksiyonları kapsamında bir faaliyet kolu olarak değeri gün geçtikçe büyümektedir. Türkiye'de Devlet yatırımlarının çoğunluğu büyük şehir merkezlerinin yakın çevresine yönelik olmuştur. Bundan dolayı şehirlerin hızlı bir şekilde büyümesi planlamada aksamalara yol açmıştır (Özey 1994: 119).

Bayramiç İlçesi merkezi bölgede olmamasından dolayı sanayi faaliyetleri çok geç başlamıştır. 1980'li yıllardan sonra ilk önce atölye tipi sanayi tesisleri kurulmaya başlanmış, 1995'te ise ilk fabrika hizmete açılmıştır.

Bayramiç'te 2000 yılında faal nüfusun (3716), % 22 si sanayi kesiminde çalışmaktadır (Grafik 5). 1990 yılında bu oran % 25'tir. 10 yıllık sürede sanayide çalışan nüfusta bir azalma meydana gelmiştir. Bu durumda etkili olan faktör, 10 yıllık süre içinde yeni sanayi tesislerinin açılmaması var olan sanayi kuruluşlarının da kapasitelerinin artmaması, bunun yanında nüfusun artmasıdır. İlçede çok az sayıda var olan sanayi tesisleri, ilçe halkının iş gücünü istihdam edecek seviyede değildir. İlçede az sayıdaki sanayi tesisleri, genellikle Bayramiç-Ezine Ovası'nda yer almaktadır (Yaşar 2003).

2003 yılı itibari ile Bayramiç İlçesi'nde 10 ve daha fazla işçi çalıştıran tesis sayısı 3'tür. Bunlar Kale Kalıp Sanayi ve Tic. A.Ş., Öz Gıda Salça ve Konserve San.ve Tic. A.Ş. ve Tahsildaroğlu Süt İşletmesi'dir. Kale Kalıp Sanayi ve Ticaret A.Ş. Bayramiç'in kuzeyinde Yiğitler yolu 3,5 km sinde yer almaktadır. Tesiste çelik konstrüksiyon işleri ve makine kalıpları üretilmektedir. 20 dönümlük bir alana sahip olan işletmenin, 8 dönümünü kapalı alan 12 dönümü ise açık alan oluşturmaktadır. Tesis yıllık 1600 ton işleme kapasitesine sahiptir. Enerji kaynağı olarak elektrik enerjisi kullanılmaktadır. Tesiste işçi sayısı 27 dir. İşçilerin çoğunluğu ilçe merkezinden ve çevre köylerden gelmektedir.

Öz Gıda Salça ve Konserve Sanayi ve Ticaret A.Ş. tesisi Ezine-Bayramiç karayolu üzerinde 9 km sinde yer almaktadır. 28,8 dönümlük bir alana sahip olan tesisin 20,5 dönümü açık alan, geri kalan 8,3 dönümü ise kapalı alandır. Tesis günde 900 ton domates işleme kapasitesine sahiptir. Enerji kaynağı olarak fuel-oil ve elektrik enerjisi kullanılmaktadır. Tesiste çalışan kadrolu işçi sayısı 35'tir. Bunlar, Çanakkale, Ezine ve Bayramiç İlçesi'nden gelmektedir. Sezonluk olarak bu işçilere ilaveten 130 işçi çalışmaktadır. Sezonluk işçiler Bayramiç İlçesi'nden gelmektedir.

Tahsildaroğlu Süt İşletmesi ise Bayramiç-Ezine karayolunun 13 km'sindedir. Tesiste süt ürünleri üretilmektedir. 25 dönümlük bir alana

sahip olan işletmenin 10 dönümü açık saha, 15 dönümü ise kapalı sahadır. İşletme günlük 120 bin litre süt işleme kapasitesi ile çalışmaktadır. Süt mevsiminde bu kapasite 150 bine çıkmaktadır. Tesiste kullanılan enerji elektrik enerjisidir. Ayrıca fabrikanın çalışmasını sağlayan buhar foel-oilden elde edilmektedir. İşletmede 85 işçi çalışmaktadır. İşçi sayısı aylara göre değişmektedir. Mayıs ve haziran aylarında artan işçi sayısı, ağustos ve eylülde düşmektedir. Tesiste en az 50, en fazla 100 işçi çalışmaktadır. Burada işçilerin çoğunluğu Bayramiç İlçesi'nden gelmektedir.

Bayramiç'teki sanayi faaliyetleri içerisinde atölye tipi işletmeler de önemli bir yere sahiptir. Atölyeler genellikle Ezine ve Çan yolu üzerinde yer almaktadır. 2003 yılında atölyelerin toplam sayısı 90 civarında ve buralarda çalışan nüfus ise 200 kişi kadardır.

5. 4. Hizmetler Sektöründeki Nüfus

Hizmet sektörü dünyada büyük bir gelişme göstermekte ve işin çeşidine göre de değişmektedir. 50-70 yıl öncesi su, elektrik, kanalizasyon, ulaşım, eğitim ve sağlık gibi sektörler gelişmemiştir. O yıllarda altyapı hazırlanmaya çalışılmıştır. Eğitim ve sağlık sektörlerinde çalışanların sayısında gelişme gözlenmiştir.

Bayramiç İlçesi'nde 2000 yılı itibari ile faal nüfus içinde hizmetler sektörünün oranı % 55 dir (Grafik 5). Bu oran 1990 yılında da % 55 dir. 10 yıllık sürede hizmetler sektöründe çalışan nüfusun oranında değişiklik olmamıştır. Bu durumun nedeni ilçenin nüfus artışını fazla olamaması ve ilçenin dışarıya göç vermesidir. Bayramiç İlçesi'nde faal nüfusun en fazla çalıştığı alan hizmetler sektörüdür.

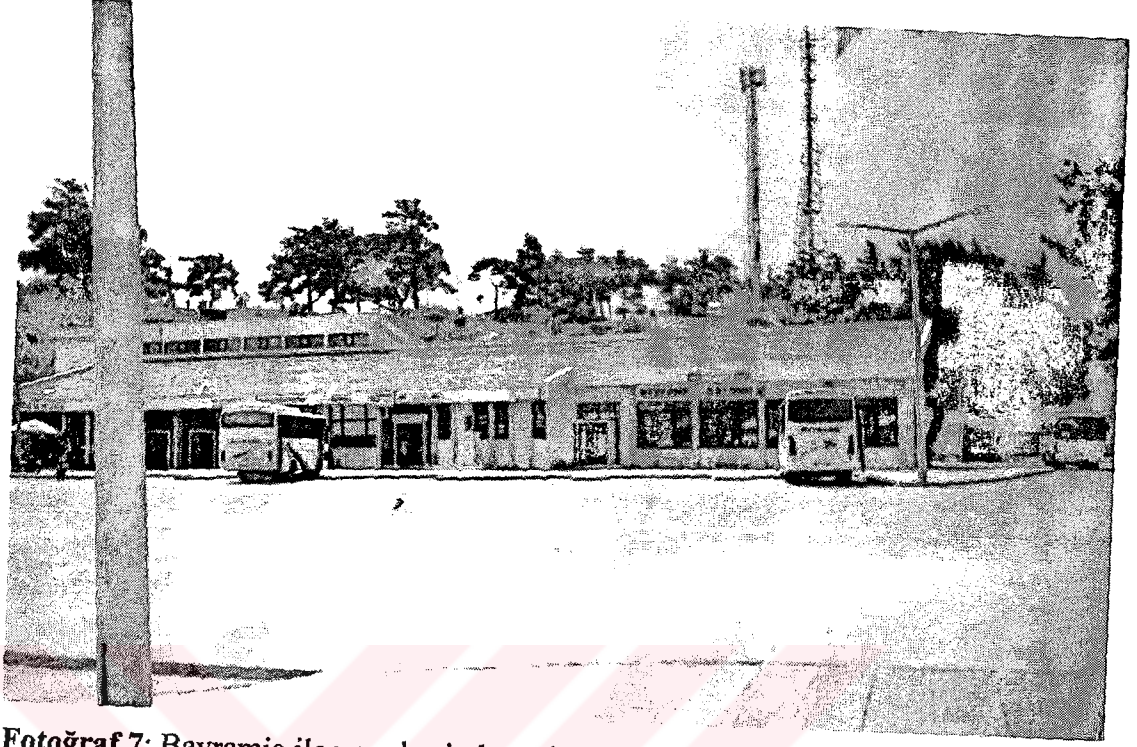
Bayramiç güneybatı Marmara Bölgesinde ulaşım bakımından hiç de elverişli olmayan bir konuma sahiptir. İlçede ulaşım gelişmemiştir. İlçenin dış dünya ile bağlantısı Ezine üzerinden sağlanmaktadır. İlçe bu yolla Çanakkale-Edremit-İzmir karayoluna bağlanmaktadır. Bayramiç'te ulaşım gelişmediği için ticarete gelişmemiştir. İlçedeki ticaret sektörünün gelişimi büyük ölçüde nüfus gelişimine paraleldir. Ticaret sektörünün çoğunluğunu günlük tüketim maddelerini satan perakende ticarethaneler ve hizmetler iş yerleri oluşturmaktadır. Bayramiç'teki genel hizmet iş yerlerinin sayısı 214 kadar olup bu gruptaki iş yerlerinin % 40'nı kahvehaneler ve çay ocakları ve %16'sını lokantalar oluşturmaktadır. Kahvehanelerin ve çay ocaklarının çoğunlukta olması, köylerin ilçe merkezine yakın olması (Tablo 19) ve köylülerin gününbirlik ilçe merkezine gelmeleri, tarım sezonu dışında insanların boş kalması, ilçede zaman geçirecek tek mekanın kahvehaneler olmasındandır. Genellikle her kahvehanede birkaç kişi çalışmaktadır. Kahvehaneler hizmet iş yerlerinde çalışanların küçük bir kısmını oluşturur.

Tablo 19: Bayramiç İlçesi'nin Bazı Köyleri'nin İlçe Merkezine olan Uzaklığı

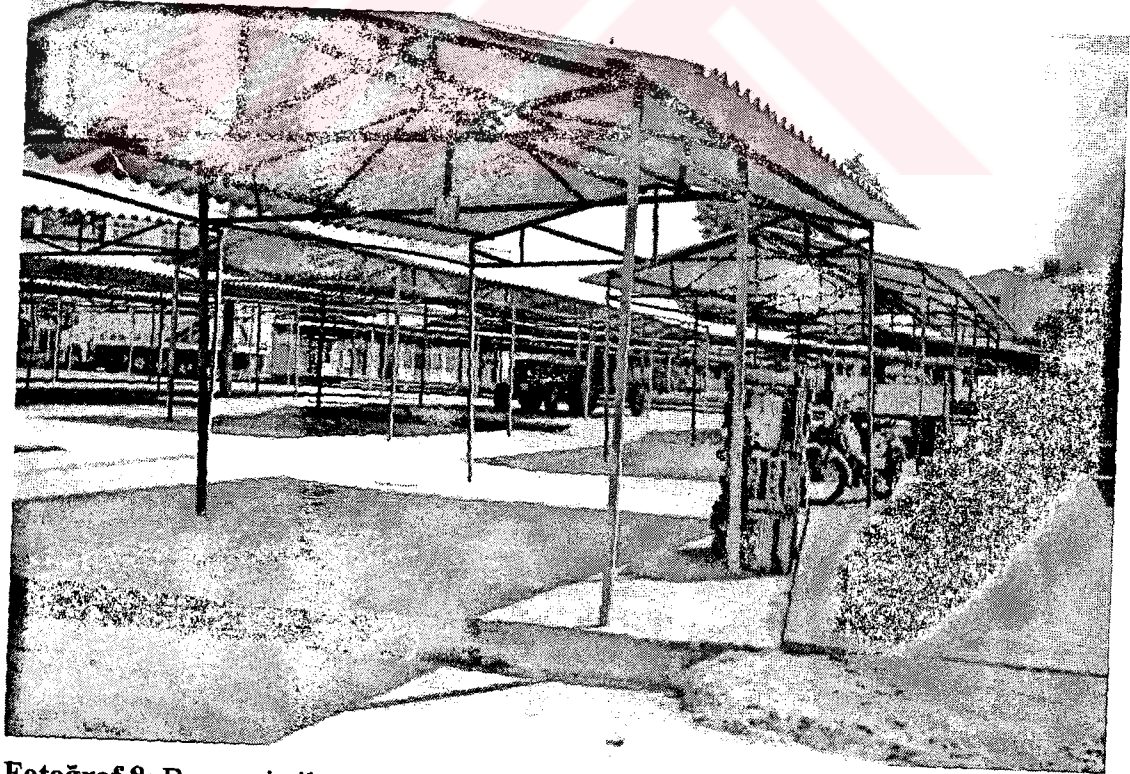
Köy	Uzaklık (km)	Köy	Uzaklık (km)
Ağaçköy	5	Korucak	19
Akpınar	17	Köylü	12
Alakeçi	16	Karaibrahimler	30
Alikabaklar	23	Karncalı	14
Akçakıl	12	Kuşçayır	17
Ahmetçeli	12	Köseler	15
Beşik	21	Mollahasanlar	11
Bıyıklı	9	Nebiler	24
Bezirganlar	16	Örenli	14
Bekirler	18	Osmaniye	26
Çalıdağ	9	Pıtrali	12
Çiftlik	6	Palamut	21
Çavuşlu	17	Pınarbaşı	8
Cazgirler	27	Sarıdüz	21
Çavuşköy	18	Serhat	20
Çırpılar	26	Saçaklı	16
Çatalçam	15	Söğütgediği	21

Dombaylar	21	Saraycık	11
Dağahmetçe	16	Şevik	14
Daloba	20	Sarıot	21
Dağoba	20	Şapçı	23
Doğancı	6	Tongurlu	21
Evciler	15	Türkmenli	12
Güvemcik	7	Tülüler	6
Güzeltepe	6	Toluklar	15
Gedik	18	Üçyol	22
Gökçeici	23	Üzümlü	8
Hacıbekirler	22	Yanıklar	21
Hacıdervişler	24	Yeniköy	12
Işıklar	24	Yaylacık	14
Koşuburnu	25	Yeniceköy	16
Kutluoba	4	Yeşil	22
Karaköy	32	Yenimahalle	28
Külcüler	20	Yassıbağ	18
Kurşunlu	12	Yahşeli	18
Kaykılar	15	Zerdalilik	22
Yiğitler	7		

Bayramiç İlçesi'nde perakende ticaret hizmetleri ilçe merkezi ve çevresindeki yakın köyleri kapsar. Çevredeki yakın köylerin ilçe merkezi ile günlük perakende ticaret bağlantıları vardır. Bu köylerin ilçe merkezi ile bağlantıları minibüs ile sağlanmaktadır (Fotoğraf 7). Bayramiç'te ilçe merkezine uzak olan köylerin merkezle ticari ve ekonomik bağlantıları fazla değildir. İlçe merkezine uzak olup Çan'a, Çanakkale'ye ya da Ezine'ye daha yakın olan köyler bu merkezlerin ticari ve sosyo-ekonomik etki sahası içindedir. Bu köyler sadece idari fonksiyonlar bakımından Bayramiç İlçe merkezine bağlıdır. Ticari ve ekonomik bakımından Bayramiç etki sahasının dışında kalan köylerden; Gökçeici, Kuşçayır ve Karıncalı Çanakkale Merkez ilçenin; Yukarı Şapçı, Aşağı Şapçı, Cazgirler, Karaibrahimler, Yenisu Mahalle, Muratlar, Söğütgediği, Çan İlçesi'nin, Bayramiç Ezine İlçe sınırına yakın olupta Ezine ile ulaşım bağlantısı daha iyi olan köyler ise Ezine İlçesi'nin etki sahası içinde kalmaktadır. Bu köylerde yaşayan halk günlük perakende ticaret, pazar alışverişleri, sağlık hizmetleri açısından ihtiyaçlarını bu merkezlerden karşılamaktadır (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 7: Bayramiç ilçe merkezinde otobüs garajından bir görünüm.

Fotoğraf 8: Bayramiç ilçe merkezinde pazaryerinden bir görünüm.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bayramiç İlçesi'nin, 1935'te yapılan ikinci Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, ilçe merkezinin nüfusu 5481, köylerin nüfusları ise 25926 kişidir. Kırsal nüfus toplam nüfusun % 82,5'ini, ilçe merkezi nüfusun % 17,5'ini oluşturmaktadır. Bu tarihten itibaren kırsal nüfus azalmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak ilçe merkezinin nüfusu artmıştır ve son 2000 yılındaki nüfus sayımına göre de nüfusun % 63'ü kırsal alanda % 37'si ilçe merkezinde yaşamaktadır.

Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımında (1927), Bayramiç İlçesi'nin nüfusu 24929 kişi iken, 2000 yılında 32314 kişi olmuştur. Nüfus artışı Türkiye'nin genel nüfus artışına göre daha azdır. Bunun en önemli nedenleri; kültür, ekonomik ve eğitim seviyesinin yüksek oluşu ve ilçeden meydana gelen göç hareketidir. Bu nedenlerden dolayı aritmetik nüfus yoğunluğu 1950 yılında 21 iken, 2000 yılında 25 kişi olmuştur. Bayramiç İlçesi'nin aritmetik nüfus yoğunluğu Türkiye'nin (88) aritmetik nüfus yoğunluğunun altındadır. Bayramiç'te doğurganlık oranı az olduğundan genel nüfus artışı da az olmuştur ve buna bağlı olarak da Türkiye ortalamasının altındadır. Doğurganlık oranının az olmasında dolayı bebek ölüm oranları da azdır. Yine doğurganlık oranının az olması nüfusun yaş yapısında genç nüfusunun az olmasına neden olmuştur. Cinsiyete baktığımız da erkek ve kadın nüfus oranlarının hemen hemen aynı değerlerde olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni de ilçeden yaşanan göçlerin çoğunluğunun aile göçleri olmasıdır. Mevsimlik olarak çalışmaya gidenlerin sadece erkekler değil aile ile gittikleri görülmektedir.

Bayramiç'te nüfus dağılışı yükselti kademelerinden oldukça etkilenmiştir. Nüfusun en çok 0-200 metreler arasında yoğunlaştığını görülmektedir. Nüfus genellikle akarsu kenarlarında yoğunlaşmaktadır.

Bayramiç İlçesi'nin en önemli gelir kaynağı tarımdır. Bundan dolayı nüfusun büyük bir bölümü bu faaliyetlerde çalışmaktadır. Ancak son yıllarda Türkiye'de olduğu gibi bu faaliyetlerde çalışan nüfus azalmaktadır.

Bayramiç İlçesi'nin eğitim durumu yüksektir. Bu durumda ilçenin sosyo-ekonomik durumuna yansımaktadır. İlçeden özellikle yüksek öğretim amaçlı nüfus göçü yaşanmaktadır ve bu kişiler yüksek öğretimini bitirince ilçeye çalışmak için dönmemektedir.

İlçede meydana gelen nüfus hareketleri, yerleşmelerin içinde buldukları alanın jeomorfolojik özellikleri ile ilişkilidir. Ova tabanı, birikinti alanları ile az yarılmış alçak tepelik alanların daha fazla nüfus almalarına karşın, dağlık arızalı alanlar ise daha az nüfus almaktadır.

Bayramiç İlçesi göç veren yerleşim yerlerindedir. Kırsal alanlarda tarım topraklarının daralması ve parçalanması, bazı köylerde sulu tarımın yapılamaması, zor şartlarda yapılabilen hayvancılığın gerilemesi ve yeterince gelir sağlayamaması gibi olumsuz etmenler bu alanlarda yaşayan nüfusu alternatif geçim kaynakları aramak için ilçe merkezine ve yakın merkezlere göç etmeye zorlamaktadır. Bunun yanında, ilçenin genelinden Çanakkale İl merkezine, diğer ilçelere ve yakın illere göçler yaşanmaktadır. Bu göçlerin en önemli nedeni ekonomiktir. İlçenin iş alanlarının yetersiz olması özellikle sanayi kuruluşlarının az olması bu durumda etkindir. Göçlerin bir diğer nedeni eğitimidir. İlçeden Çanakkale İl merkezine ve diğer il ve ilçelere Anadolu Lisesi, Fen Lisesi gibi liselere gitmek için ve yükseköğretim amaçlı göçler yaşanmaktadır. İlçedeki ekonomik faaliyetler çeşitlenir ve artarsa ilçe nüfusunun göçü azaltılabilir. İlçedeki sanayi kuruluşları artarsa nüfusunun çalışma sahası genişleyecektir. Özellikle ilçede gıda sanayisi kurulabilir. Sanayinin gelişmesiyle ilçenin gelişmesi artacaktır.

KAYNAKÇA

- ARDOS, Mehmet
1995 Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi. İstanbul: Çantay Yayınevi.
- BAŞARAN, Cevat
2002 Geçmişten Günümüze Bayramiç. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- BİLGİN, Turgut
1969 Biga Yarımadasının Güneybatı Kısımının Jeomorfolojisi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- ATALAY, İbrahim
1999 Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- COOK, J. M.
1973 The Troad an Archaeological and Topographical Study. London: Oxford University Press.
- Çanakkale Valiliği, İl Sağlık Müdürlüğü Verileri
2000
- Çanakkale Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri
2000
- DARKOT, Besim
1954 Türkiye'de Nüfus Hareketleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi. 2: 5-6.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)
1927, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1997, 2000
Sayım Sonuçları. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler. Ankara.
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
2000 Çanakkale İstasyonuna Ait Veriler. Ankara.
- DOĞANAY, Hayati
1997 Türkiye Beşeri Coğrafyası. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- DOĞANAY, Hayati
1998 Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Konya: Çizgi Kitabevi.
- DOĞANAY, H., Ü. Özdemir ve İ. F. Şahin
2003 Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya. Erzurum: Aktif Yayınevi.
- EREN, Ramazan
1994 Çanakkale İli'nin Tarih İçindeki Gelişimi ve Folklor İncelemeleri. Çanakkale: Ofset Yayınları.
- ERUZ, Ertan
1989 "Orman Ekosistemlerinin Hava Kirlenmesine Karşı Korunması." İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni. 6: 239-245.
- GEMİCİ, Y. ve N. Özel
2001 "Kazdağlarında Flora ve Vejetasyon." Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu Bildiriler. Ankara: TMMOB Orman Mühendisleri Odası.
- GERAY, Cevat
1962 Türkiye'de ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanları. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- GÖNEY, Süha
1979 Siyasi Coğrafya. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- GÜNEL, Kamil
1994 Coğrafyanın Siyasal Gücü. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- HOC AOĞLU, Şahabettin
1996 Türkiye Fiziki Coğrafyası. Çanakkale: Ofset Yayınları.
- İŞİK, Şevket
1992 "Ezine-Bayramiç Çevresinde Kır Meskenleri." Ege Coğrafya Dergisi. 6: 101-116.
- İŞİK, Şevket
2000 "Türkiye'de Sanayi Faaliyetlerinin Dağılışında Meydana Gelen Değişmeler (1982-1996)" Ege Coğrafya Dergisi. 11: 128-129.
- İZBIRAK, Reşat
1996 Türkiye I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- KARAL, Enver Ziya
1943 İlk Nüfus Sayımı (1831). Ankara.
- KOÇ, Talat
2001 Kuzeybatı Anadolu'da İklim ve Ortam. İstanbul: Çantay Yayınevi.
- KOÇMAN, Asaf
1993 Ege Ovalarının İklimi. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ÖZÇAĞLAR, Ali
1997 Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler. Ankara: Ekol Yayınevi.
- ÖZEY, Ramazan
1994 "Coğrafi Bölgeler Perspektifinde Kalkınma Modelleri." Türk Coğrafya Dergisi. 29: 115-124.
- ÖZEY, Ramazan
2001 Çevre Sorunları. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- ÖZGÜR, E. Murat
1998 Türkiye Coğrafyası. Ankara: GMC Basın Yayın Ltd. Şti.
- MUTLUER, Mustafa
1992 "Edremit Yöresi Kırsal Alanında Nüfus Hareketlerine Neden Olan Faktörler." Ege Coğrafya Dergisi. 6: 119-148.
- MUTLUER, Mustafa
2003 Uluslar arası Göçler ve Türkiye. İstanbul: Çantay Yayınevi
- SERGÜN, Ümit
1986 Kocaeli Yarımadasında Kırsal Yerleşme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- SERGÜN, Ümit
1993 "Türkiye'de Kent Nüfusu ve Kentleşme Hareketleri." İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni. 10: 39-49.
- SERGÜN, Ümit
1994 "Türkiye'de Kırsal Nüfusunun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı." İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni. 11: 19-20.

- SERPER, Özer
1989 Demografiye Giriş. İstanbul: Formül Matbaası.
- STRABON, Jones
1993 Antik Anadolu Coğrafyası. (Çev. Adnan Pekman)
İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- TANDOĞAN, Alaettin
1994 Türkiye Nüfusu. Trabzon: Ofset Matbaacılık.
- TUNCEL, Harun
2000 "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler."
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2: 23-24.
- TUNCEL, Metin
1977 "Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında Bir İlk
NOT." İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü
Bülteni. 20: 118-128.
- TUNCER, Baran
1976 Ekonomik Gelişme ve Nüfus. Ankara: Hacettepe
Üniversitesi Yayınları.
- TÜMERTEKİN, E. ve N. Özgüç
1995 Ekonomik Coğrafya.
İstanbul: Çantay Yayınevi.
- TÜMERTEKİN, E. ve N. Özgüç
1997 Beşeri Coğrafya. İstanbul: Çantay Yayınevi.
- YAŞAR, Okan
2002 Çanakkale İlinde Tarıma Dayalı Sanayiler. İstanbul:
Çantay Yayınevi.